

DRUGO ODJELJENJE

PREDMET SINIŠTAJ I DRUGI PROTIV CRNE GORE

(Predstavke br. 1451/10, 7260/10 i 7382/10)

PRESUDA

STRAZBUR

24. novembar 2015. godine

Ova presuda postaće pravosnažna u okolnostima iznesenim u članu 44 stav 2 Konvencije. Ona može biti predmet redaktorskih izmjena.

U predmetu Siništaj i drugi protiv Crne Gore,

Evropski sud za ljudska prava (Drugo odjeljenje) zasijedajući u Vijeću u sastavu:

Işıl Karakaş, *predsjednik*,
Nebojša Vučinić,
Julia Laffranque,
Valeriu Griţco,
Ksenija Turković,
Jon Fridrik Kjølbro,
Stéphanie Mourou-Vikström, *sudije*,

i Stanley Naismith, *sekretar odjeljenja*,

nakon vijećanja bez prisustva javnosti dana 3. novembra 2015. godine

izriče sljedeću presudu koja je usvojena toga dana:

POSTUPAK

1. Predmet je formiran na osnovu tri predstavke (br. 1451/10, 7260/10 i 7382/10) protiv Crne Gore koju su Sudu po članu 34 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: Konvencija) 29. decembra 2009. godine predala dva državljanina Albanije, g. Anton Siništaj (u daljem tekstu: prvi podnosilac predstavke) i g. Viktor Siništaj (u daljem tekstu: drugi podnosilac predstavke), te 31. januara 2010. godine tri crnogorska državljanina, g. Pjetar Dedvukaj (treći podnosilac predstavke), g. Đon Dedvuković (četvrti podnosilac predstavke) i g. Nikola Ljekočević (peti podnosilac predstavke), a 26. januara 2010. godine dva državljanina SAD albanskog porijekla, g. Kola Dedvukaj (šesti podnosilac predstavke) i g. Rok Dedvukaj (sedmi podnosilac predstavke).

2

2. Prvog i drugog podnosioca predstavke zastupao je g. R. Prelević, trećeg, četvrtog i petog podnosioca predstavke zastupao je g. K. Camaj, oba advokati sa praksom u Podgorici, a šestog i sedmog podnosioca predstavke zastupao je g. S. Powel, advokat sa praksom u Londonu. Vladu Crne Gore (u daljem tekstu: Vlada) zastupao je njen Zastupnik u to vrijeme, g. Z. Pažin.

3. Podnosioci predstavki tvrdili su, naročito, da su bili podvrgnuti torturi i zlostavljanju od strane zatvorskih službenika obezbjeđenja između 9. i 15. septembra 2006. godine, i da u tom smislu nije bilo djelotvorne istrage. Šesti i sedmi podnosilac predstavke žalili su se da su osuđeni na osnovu izjave koja je iznuđena od prvog podnosioca predstavke, njegovog dnevnika koji je pribavljen u nezakonitom pretresu i na osnovu kasnijeg neadekvatnog prevoda tog dnevnika. Takođe su se žalili da su osuđeni u prvom stepenu od strane tročlanog umjesto petočlanog vijeća sudija. Uz to, šesti podnosilac predstavke naveo je nedostatak zdravstvene zaštite dok je bio u pritvoru.

4. Dana 29. maja 2012. godine o predstavkama je obaviještena vlada.

5. Obaviještena po članu 36 stav 1 Konvencije i Pravilu 44 stav 1 (a) o pravu da se umiješa u ovom predmetu, vlada Albanije nije izrazila želju da to učini.

ČINJENICE

1. OKOLNOSTI PREDMETA

6. Podnosioci predstavki rođeni su 1959, 1964, 1968, 1946, 1980, 1948, odnosno 1958. godine. Prvi, drugi, četvrti i peti podnosilac predstavke žive u Podgorici (Crna Gora), treći podnosilac predstavke živi u Vindzoru (Windsor) (Kanada), šesti podnosilac predstavke živi u Farmington Hilsu (Farmington Hills) u SAD, dok sedmi podnosilac predstavke živi u Troju (Troy) u SAD.

7. Činjenice predmeta koje su iznijele strane mogu se sumirati na sljedeći način.

A. Navodno zlostavljanje i kasnije krivične prijave

8. U ranim jutarnjim časovima 9. septembra 2006. godine specijalna anti-teroristička jedinica uhapsila je sedamnaest lica, uključujući i podnosioc predstavke sa sumnjom na udruživanje radi protivustavne djelatnosti, pripremanje djela protiv ustavnog uređenja i bezbjednosti Crne Gore i nedozvoljenog držanja oružja i eksplozivnih materija.

9. Podnosioci predstavki naveli su da su od trenutka hapšenja i tokom narednih nekoliko dana, tokom policijskog pritvora kao i kada su izvedeni pred istražnog sudiju bili zlostavljani sa ciljem da se iz njih iznude iskazi. Konkretno, policajci su ih tukli, nisu im davali hranu, verbalno su ih zlostavljali, uključujući i po osnovu njihovog etničkog porijekla i prijetili im.

10. Dana 11. i 12. septembra 2006. godine, kada ih je ispitivao istražni sudija Višeg suda, podnosioci predstavke dali su iskaze o tome. Istražni sudija unijeo je te iskaze u zapisnik, kao i sljedeće: (a) treći podnosilac predstavke imao je zavoj na glavi ispod koga je bila vidljiva razderotina, kao i krvni podliv na gornjem dijelu njegove lijeve jagodice; (b) četvrti podnosilac predstavke priznao je da nije imao povreda; (c) peti podnosilac predstavke imao je krvni podliv na oba ramena, u predjelu iznad oba lakta, ogrebotinu na spoljašnjoj strani lijevog skočnog zgloba, i krvni podliv na lijevom članku, kao i na spoljašnjem dijelu lijeve butina, dimenzija 10x1,5 cm; peti podnosilac predstavke takođe se žalio na bol u desnom uhu; i (d) sedmi podnosilac predstavke imao je ogrebotine na lijevom laktu i lijevom koljenu i krvni podliv sa lijeve strane leđa iznad kuka, a žalio se i da su mu rebra povrijeđena i da se jedva mogao kretati i disati.

11. Dana 12. septembra 2006. godine zatvorski ljekar pregledao je trećeg i šestog podnosioca predstavke. Konstatovao je u medicinskom izvještaju da je treći podnosilac predstavke imao ogrebotinu od 5 cm na vrhu glave, tamno modri krvni podliv na lijevoj jagodici, dimenzija 4x0,3 cm, tamno modri krvni podliv od lijeve bradavice do pazuha dimenzija 25x3cm i veliki krvni podliv iznad lijevog lakta. Ljekar je konstatovao da nije bilo vidljivih povreda na tijelu šestog podnosioca predstavke.

12. Dana 14. septembra 2006. godine prvi, drugi, četvrti, peti i sedmi podnosilac predstavke podnijeli su krivične prijave kod istražnog sudije protiv nepoznatih policijskih službenika za iznuđivanje iskaza, torturu i zlostavljanje u periodu između 9. i 11. septembra 2006. godine.

13. Između 27. i 29. septembra 2006. godine svi podnosioci predstavke, osim trećeg, potpisali su pisane iskaze svojim advokatima u kojima opisuju zlostavljanje kojem su bili podvrgnuti.

14. Dana 13. oktobra 2006. godine gore navedena krivična prijava izmijenjena je tako da obuhvati i pritužbu šestog podnosioca predstavke o istom. Podnosioci predstavki takođe su izrazili spremnost da identifikuju policajce koji su ih zlostavljali. Uz to, prvi i drugi podnosilac predstavke žalili su se protiv policijskih službenika koji su ih vodili pred istražnog sudiju 11. septembra i 15. septembra 2006. zbog zlostavljanja, prebijanja i vrijeđanja dvojice od njih tom prilikom.

15. Izgleda da je 28. oktobra 2006. godine treći podnosilac predstavke uložio krivičnu prijavu kod istražnog sudije protiv D.R. i nekoliko drugih neidentifikovanih policajaca. Nije dostavljen primjerak te prijave.

16. Dana 17. novembra 2006. godine odjeljenje unutrašnje kontrole u Upravi policije izdalo je izvještaj o zakonitosti policijskog djelovanja tokom hapšenja i predkrivičnog postupka. Prema tom izvještaju, formiran je poseban tim za unutrašnju kontrolu, koji je identifikovao policajce uključene u ovu akciju. Ukupno je obavljeno 136 razgovora, i sa policajcima i sa članovima porodica nekih od uhapšenih lica, navodno uključujući i oca prvog podnosioca predstavke, i vlasnika kuće u kojoj je uhapšen sedmi podnosilac predstavke. Nijedan od njih nije pomenuo da je protiv prvog i sedmog podnosioca predstavke upotrijebljena sila. Policajci koji su bili uključeni negirali su svako nezakonito djelovanje. Specijalni tužilac za sprečavanje organizovanog kriminala naveo je da niko od uhapšenih lica po njenim saznanjima nije podvrgnut torturi. Istražni sudija naveo je da su se žalili na torturu i da su njihovi iskazi o tome zabilježeni u zapisniku sa ispitivanja. U ljekarskom izvještaju iz zatvora navodi se da prvi, drugi i šesti podnosilac predstavke nisu imali vidljivih povreda, da je peti podnosilac predstavke imao "nekoliko ogrebotina i podliv", a sedmi podnosilac predstavke "crvenilo dimenzija 1 eura" na lijevom ramenu. Izvještaj je ukazivao na to da su povrede koje se vide kod druga dva pritvorena lica koji su uhapšeni istom prilikom nanesene kada su se ta lica suprotstavila policajcima tokom hapšenja, o čemu je sastavljen poseban zvanični zapisnik. Na osnovu ovih nalaza, odjeljenje unutrašnje kontrole nije moglo da potvrdi da je bilo osnova za utvrđivanje odgovornosti uključenih policajaca. Međutim, odlučeno je da sve relevantne dokumente treba predati državnom tužiocu na dalje razmatranje.

17. Dana 15. juna 2007. godine, tokom glavnog pretresa, četvrti podnosilac predstavke naveo je da su ga tukli u policijskoj stanici po glavi i tijelu, i da su mu slomljena rebra.

18. Dana 30. oktobra 2007. godine prvi podnosilac predstavke naveo je osnovnom državnom tužiocu ime M.L, policajca koji je bio u istoj smjeni kao i policajac koji je njega navodno zlostavljao 9. septembra 2006. godine i koji je zbog toga vjerovatno znao ime tog policajca.

19. Dana 14. januara 2008. godine prvi i drugi podnosilac predstavke poslali su urgenciju Osnovnom državnom tužilaštvu u Podgorici tražeći da djeluje po njihovoj krivičnoj prijavi. Prvi podnosilac predstavke takođe je naveo broj policijske značke jednog od službenika koji se navodno hvalio pred drugim pritvorenim licem da je lično tukao prvog podnosioca predstavke.

20. Dana 30. maja 2008. godine treći podnosilac predstavke naveo je vrhovnom državnom tužiocu ime jednog od službenika koji su bili prisutni tokom njegovog ispitivanja u policijskoj stanici. U isto vrijeme on je urgirao kod tužioca da postupi po njegovoj krivičnoj prijavi i utvrdi sve službenike koji su bili uključeni u njegovo hapšenje, te da utvrdi postupanje prema njemu tokom policijskog pritvora.

21. Dana 16. juna 2008. godine drugi podnosilac predstavke podnio je urgenciju Državnom tužilaštvu u Podgorici tražeći da djeluje po njegovoj krivičnoj prijavi. On je takođe naveo imena nekih od policijskih službenika i zatvorskih službenika

obezbjedenja koji su navodno zlostavljali podnosiocima predstavki 9, 11 i 12. septembra 2006. godine. On je ponovio da je bilo drugih službenika i članova specijalne jedinice koji su ih zlostavljali, a koji su i dalje neidentifikovani.

22. Dana 25. septembra 2008. godine zatvorski ljekar ispitao je sedmog podnosioca predstavke i konstatovao u ljekarskom izvještaju da se on žali na bol u kičmi od prije deset godina, koji je postao akutniji tokom proteklih 12 mjeseci, da urinira češće, da mu je krvni pritisak 110/70, da ne može da hoda na prstima, i da su mu pluća u redu. Dio ljekarskog izvještaja nije bio čitljiv zbog lošeg rukopisa.

23. Četvrti podnosilac predstavke predao je Sudu ljekarski izvještaj koji je izdala privatna bolnica u Podgorici 9. juna 2010. godine. Tokom tog ljekarskog pregleda četvrti podnosilac predstavke konstatovao je, između ostalog, da je njega policija tukla 2006. godine, ali da se on nije zbog toga žalio doktoru. U ljekarskom izvještaju navodi se, između ostalog, da je imao staru dvostruku frakturu četvrtog rebra, kao i staru frakturu desne klavikule. Ljekar je postavio dijagnozu povišenog krvnog pritiska i prepisao mu terapiju.

24. Dana 10. novembra 2010. godine peti podnosilac predstavke pregledan je u privatnoj ambulanti i ljekarski izvještaj koji je izdat tom prilikom konstatuje hronični poremećaj post-traumatskog stresa.

25. Izgleda da vlasti do danas nisu procesuirali nijednu od navedenih krivičnih prijava niti njihove kasnije dopune.

26. Podnosioci predstavki nisu uložili zahtjev za naknadu štete zbog navodnog zlostavljanja.

B. Krivični postupak koji je uslijedio

5

1. Presuda Višeg suda

27. Dana 5. avgusta 2008. godine Viši sud, u tročlanom vijeću, oglasio je prvog, drugog, trećeg, šestog i sedmog podnosioca predstavke krivima za udruživanje radi protivustavne djelatnosti i pripremanje djela protiv ustavnog uređenja i bezbjednosti Crne Gore. Konkretno, utvrđeno je da su se u periodu između sredine 2004. godine i 9. septembra 2006. godine prvi i drugi podnosilac predstavke, sa još dva optužena, sastali sa nekim članovima takozvane Oslobođilačke vojske Kosova (Kosovo Liberation Army - KLA) u širem području Podgorice, Kosova¹, Albanije i SAD, i oformili udruženje čiji je cilj bio da se podrije ustavni poredak i bezbjednost Crne Gore i da se stvori unutar Crne Gore teritorija sa posebnim statusom, koju bi naseljavala lica albanske etničke pripadnosti, suprotno ustavnom poretku Crne Gore. Nakon toga, treći, šesti i sedmi podnosilac predstavke postali su članovi te organizacije. Četvrti i peti podnosilac predstavke oglašeni su krivim za nezakonito posjedovanje oružja i eksploziva.

28. Prvi podnosilac predstavke osuđen je na šest godina zatvora, drugi podnosilac predstavke na pet godina, treći, šesti i sedmi podnosilac predstavke na po tri godine, četvrti podnosilac predstavke na tri mjeseca, a peti podnosilac predstavke na šest mjeseci. Istom presudom, velika većina oružja, municije i različitih drugih predmeta, kao što je vojna odjeća, kape, rukavice, dvogledi i zastave sa logom KLA oduzeti su od prvog i drugog podnosioca predstavke, kao i dnevnik koji pripada prvom podnosiocu predstavke. Određeni broj komada oružja i nešto eksploziva oduzeto je od

¹ Svako pominjanje Kosova, bilo teritorije, institucija ili stanovništva u ovom nacrtu ima značenje koje je u potpunosti u skladu sa Rezolucijom 1244 Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija i ne dovodi u pitanje status Kosova.

četvrtog i petog podnosioca predstavke. Svi podnosioci predstavki, osim trećeg, morali su da plate sudske takse (*po osnovu paušala*).

29. Presuda se bazirala na sljedećim dokazima: iskazu koji je dao prvi podnosilac predstavke policiji, njegovom dnevniku i prevodu istog koji je prvi podnosilac predstavke obezbijedio u policijskoj stanici, pisanoj potvrdi iz pretresa stana i drugih prostorija prvog i drugog podnosioca predstavke, zapisnika iz pretresa, zvaničnog izvještaja o pronađenom oružju, zvaničnoj priznatici za predmete koji su zaplijenjeni od prvog i drugog podnosioca predstavke i relevantnoj foto-dokumentaciji, pretresu terena, uključujući i pećine, oružju, municiji i eksplozivu koji je tamo pronađen i relevantnoj foto-dokumentaciji, zapisniku sa pretresa nekih drugih optuženih lica u istom djelu, dokaza dobijenih putem mjera tajnog nadzora, uključujući transkripte niza telefonskih poziva, izvještaje sa graničnih prelaza, iskaze tri policajca koji su izvršili pretres, iskaz advokata koga je policija odredila prvom podnosiocu predstavke koji je bio prisutan tokom ispitivanja prvog podnosioca predstavke u policijskoj stanici, mišljenju vještaka i nalogu za pretres koji je izdao istražni sudija Višeg suda 8. septembra 2009. godine.

30. Viši sud nije uzeo u obzir druge dokaze kao što su, između ostalog: iskazi koje su dali drugi, treći, četvrti i peti podnosilac predstavke u policijskoj stanici, jer oni nisu dobili odgovarajući savjet da mogu da koriste svoj jezik i da koriste pomoć tumača; te zapisnik sa pretresa stanova nekoliko saokrivljenih, pošto su svjedoci koji su prisustvovali pretresima bili povezani sa licima čiji su stanovi pretresani (supruga, sin, snaha).

31. Viši sud smatrao je da prava prvog podnosioca predstavke nisu povrijeđena u prekrivičnom postupku i da je pretres njegovog stana i drugih prostorija izvršen u skladu sa relevantnim odredbama Zakonika o krivičnom postupku. Konkretno, nalog za pretres izdao je istražni sudija 8. septembra 2006. godine u 13.40, a pretres je izvršen 9. septembra između 6 i 8 sati prije podne. Iako pretresu nisu prisustvovala dva svjedoka, to je bilo dozvoljeno relevantnim odredbama Zakonika o krivičnom postupku, koji je predviđao pretres bez svjedoka ukoliko nije bilo moguće obezbijediti pristupstvo svjedoka odmah, a postojala je opasnost od odlaganja relevantne radnje. Razlozi zbog kojih je pretres izvršen bez svjedoka moraju se naznačiti u zapisniku. Jedan policajac koji je vršio pretres svjedočio je da je bilo nemoguće pronaći dva svjedoka u to vrijeme jer je pretres izvršen rano ujutro. Prema njegovim riječima, to se ne pominje u zapisniku sa pretresa jer je "zapisnik o pretresanju sačinjen na licu mjesta i zbog toga nijesu navedeni razlozi za pretresanje bez prisustva svjedoka". Međutim, pretresu je prisustvovao sam prvi podnosilac predstavke, koji je propisno potpisao zapisnik i nije imao prigovor na njega.

32. Viši sud dalje je utvrdio da je prvi podnosilac predstavke ispitan u policijskoj stanici 9. septembra 2009. godine u 17 časova u prisustvu advokata koga je odredila policija sa kojim se on konsultovao prije nego što je dao iskaz. Advokat je svjedočio da je prvi podnosilac predstavke ispitan u skladu sa zakonom i da on na njemu nije primijetio nikakve povrede. Prvi podnosilac predstavke potvrdio je tokom ispitivanja da je on pisao dnevnik i da može da ga prevede jer je dnevnik bio napisan na albanskom jeziku. Advokat je bio prisutan i tokom prevođenja dnevnika.

33. Šesti i sedmi podnosilac predstavke osuđeni su na osnovu iskaza prvog podnosioca predstavke datog u policijskoj stanici i na osnovu sadržaja njegovog dnevnika, pri čemu su to dvoje bili usaglašeni. Konkretno, utvrđeno je, na osnovu ova dva dokaza da je sedmi podnosilac predstavke došao iz SAD u Albaniju 30. marta 2006. godine, da je bio obaviješten o planovima za udruživanje i da je prisustvovao sastanku nakon toga. Na taj je način, kako je zaključio sud, sedmi podnosilac

predstavke pokazao svoju pripadnost ovom udruživanju i svoje učešće u pripremnim radnjama. Dalje je utvrđeno, na osnovu istih dokaza, da su 1. septembra 2006. godine šesti i sedmi podnosilac predstavke obaviješteni da rat u relevantnom dijelu Crne Gore treba da počne 10. septembra 2006. godine, i na taj način je šesti podnosilac predstavke pokazao svoje članstvo u udruženju, kao i prihvatanjem poziva da ode na naredni sastanak koji je zakazan u Skadru (Shkodër, Albanija). Dana 4. septembra 2006. godine nekoliko lica, uključujući šestog i sedmog podnosioca predstavke, sastali su se u Skadru i dogovorili kako da sprovedu planirane radnje. Konkretno, sedmi podnosilac predstavke izrazio je svoju podršku, rekao je da je i sam bio na Kosovu kako bi izvidio mogućnost realizacije plana, i pitao se da li će njihovi planovi uticati na nezavisnost Kosova. Sastanak je zaključen izjavom drugog saokrivljenog da će kosovska vojska ući u Crnu Goru "otprilike u subodu, tj. 9. septembra 2006. godine, i da oni žele da urade svoj posao". Viši sud zaključio je da je odbrana prvog podnosioca predstavke tokom prekrivičnog postupka bila u logičnoj vezi sa sadržajem njegovog dnevnika. Utvrđeno je da je ovaj dokaz dalje potkrijepljen izvještajem o njihovim prelascima granice, jer se ti podaci podudaraju sa datumima i vremenom prelaska granice koji se pominju u dnevniku prvog podnosioca predstavke i u njegovom iskazu datom u policijskoj stanici. I na kraju, oba iskaza i dnevnik dalje je potkrijepljen zvaničnim policijskim izvještajem od 30. novembra 2006. godine, kojim je potvrđeno postojanje svih predmeta i mjesta koja su opisana u dnevniku.

34. I na kraju, prvostepeni sud nije prihvatio da su krivična djela koja se nalaze u optužnici počinjena na organizovan način jer se u optužnici nije navodilo da je motiv bio profit ili moć, a to je jedan od obaveznih uslova da bi krivično djelo moglo da odgovara pojmu organizovanog kriminala.

7

2. Presuda Apelacionog suda

35. Svi podnosioci predstavki žalili su se protiv presude Višeg suda. Žalbe prvog, drugog, petog, šestog i sedmog podnosioca predstavke, sadržane u spisima predmeta, uključuju pritužbe o torturi i zlostavljanju, te nepostojanju istrage u tom smislu.

36. Dana 18. juna 2009. godine Apelacioni sud potvrdio je presudu Višeg suda. Konkretno, utvrđeno je da nije bilo proceduralnih povreda u prvostepenom postupku i da je prvostepena presuda bazirana na pravno validnim dokazima, uključujući i iskaz prvog podnosioca predstavke dat u policijskoj stanici, zapisnike sa pretresa izvršenih u njegovom stanu i drugim prostorijama, kao i dokaze koji su dobijeni u pretresu, uključujući njegov dnevnik.

37. Smatrano je da je prvi podnosilac predstavke ispitan u skladu sa svim proceduralnim garancijama, što je potvrdio i njegov avokat kojega je postavila policija, koji nije na njemu primijetio nikakve povrede. Isti advokat takođe je bio prisutan kada je prvi podnosilac predstavke preveo dnevnik i potpisao zapisnik sa ispitivanja nakon toga.

38. Smatralo se da je pretres stana prvog podnosioca predstavke sproveden u skladu sa zakonom i, stoga su, svi dokazi koji su dobijeni tim putem bili zakonski validni, uključujući dnevnik. Konkretno, isražni sudija izdao je nalog za pretres dan prije pretresa. Pretresu nisu prisustvovala dva odrasla lica u svojstvu svjedoka jer je bilo nemoguće da se pronađu svjedoci u ranim jutarnjim satima. Nijedan iskaz o tome nije bio uključen u zapisnik pošto je zapisnik sastavljen na licu mjesta. Ovaj zaključak bazirao se na svjedočenju jednog od policajaca koji su izvršili pretres. Što se tiče dnevnika, u njemu se nalazio jasni i uvjerljivi opis počinjenih krivičnih radnji. Sadržaj dnevnika dalje je potvrđen u odbrani prvog podnosioca predstavke u prekrivičnom postupku i dalje se uklopio sa izvještajima sa graničnih prelaza, dokazima koji su

dobijeni preko mjera tajnog nadzora, transkripta telefonskih razgovora i oružja koje je nađeno na terenu (u pećinama).

39. Prvostepeni sud utvrdio je sve činjenice, naročito na osnovu iskaza koji je prvi podnosilac predstavke dao u prekrivičnom postupku i u svom dnevniku. Prvi podnosilac predstavke doduše promijenio je svoj iskaz tokom glavnog pretresa i tvrdio je, u suštini, da je ono što je rekao u prekrivičnom postupku bilo iznuđeno torturom. Međutim, to je pobio iskaz njegovog advokata koga je postavila policija, koji je prisustvovao u vrijeme kada je dat iskaz. Validnost ovog dokaza nije dovedena u pitanje nijednim drugim dokazom, već su je ti dokazi dalje potvrđivali. Pripadnost udruženju može da se pokaže na različite načine, a šesti i sedmi podnosilac predstavke, naročito su to pokazali učešćem na sastancima gdje se raspravljalo o aktivnostima za postizanje ciljeva udruženja.

40. Apelacioni sud saglasio se da krivična djela za koja su optužena lica osuđena nisu počinjena na organizovan način pošto se u optužnici nije navodilo da je njihov motiv bio profit ili moć.

41. Ova odluka uručena je podnosiocima predstavke najranije 30. jula 2009. godine.

3. Postupak pred Vrhovnim sudom

42. Dana 25. decembra 2009. godine Vrhovni sud odlučio je po zahtjevima za ispitivanje zakonitosti pravosnažne presude prvog, drugog, trećeg i četvrtog podnosioca predstavke. Oni su osporili, između ostalog, zaključak da nije bilo vremena da se pronađu dva odrasla lica da prisustvuju kao svjedoci pretresu stana prvog podnosioca predstavke i osporili su sastav prvostepenog suda. Vrhovni sud je, u suštini, potvrdio obrazloženje Višeg suda i Apelacionog suda. Konkretno, sastav prvostepenog suda bio je u skladu sa zakonom, pošto je član 510 Zakonika o krivičnom postupku eksplicitno predviđao da tročlano vijeće sudi u krivičnim djelima organizovanog kriminala, a suđenje svih optuženih baziralo se na optužnici vrhovnog državnog tužioca - Odjeljenja za suzbijanje organizovanog kriminala, korupcije, terorizma i ratnih zločina. Peti, šesti i sedmi podnosilac predstavke nisu predali zahtjev za ispitivanje zakonitosti pravosnažne presude.

4. Postupak pred Ustavnim sudom

43. Između 26. marta i 24. maja 2010. godine prvi, drugi, treći i četvrti podnosilac predstavke uložili su ustavne žalbe kod Ustavnog suda. Treći i četvrti podnosilac predstavke žalili su se, između ostalog, na torturu, nečovječno i ponižavajuće postupanje. Dana 23. jula 2014. godine Ustavni sud odbacio je ustavnu žalbu smatrajući, naročito, da je pritužba za torturu, nečovječno i ponižavajuće postupanje nepotkrijepljena jer podnosioci predstavke nisu predali nikakav dokaz u tom smislu. Peti, šesti i sedmi podnosilac predstavke nisu predali ustavne žalbe.

C. Zdravlje šestog podnosioca predstavke

44. Šesti podnosilac predstavke predao je dva medicinska izvještaja, koja je izdao zatvorski ljekar 10. decembra 2007. godine, odnosno 16. septembra 2008. godine.

45. Izvještaj izdat u decembru 2007. godine u velikoj je mjeri nečitak. Čitljivi dio pokazuje da se šesti podnosilac predstavke žalio na bol u desnom ramenu i otežane pokrete. Uspostavljena je dijagnoza *naevus sebaceus*, tj. mladež na lojnoj žlijezdi.

46. Kopija medicinskog izvještaja izdatog 16. septembra 2008. godine dijelom je čitljiva. Čitljivi dio navodi da je podnosilac predstavke imao bolove u cijelom tijelu sa čestim glavoboljama i da je loše spavao. Njegov krvni pritisak bio je 140/85, gotovo da uopšte nije mogao da hoda na prstima i petama, i preporučeno je da uradi rentgenski snimak kičme. Prepisana su mu dva lijeka "uz uobičajenu terapiju koju je uzimao". Dijagnoza koja je postavljena bila je "HTA, lumbago i sumnja da postoji vrsta (nečitko) diskusa".

47. Vlada je predala čitav medicinski karton šestog podnosioca predstavke. Iako je dio medicinskih izvještaja nečitak, iz čitljivog dijela proizlazi sljedeće.

48. Dana 12. septembra 2006. godine kada je zadržan u pritvoru, šestog podnosioca predstavke pregledao je zatvorski ljekar. Tom prilikom šesti podnosilac predstavke tvrdio je da je pretučen i da mu je visok holesterol. Ljekar je konstatovao da nije bilo vidljivih povreda na tijelu šestog podnosioca predstavke, i da je već imao terapiju propisanu za visok holesterol.

49. Između 2. oktobra 2006. godine i 24. decembra 2008. godine podnosioca predstavke pregledali su ukupno 35 puta: dva puta 2006. godine, 15 puta 2007. godine i 18 puta 2008. godine.

50. Tokom pregleda 2006. godine podnosilac predstavke žalio se na bol u desnom ramenu i uopšte u rukama i zglobovima. Dijagnostikovan mu je hronični reumatizam i sinusitis, i prepisano mu je potrebno liječenje. Oba puta mu je krvni pritisak bio optimalan, a njegovo srce, pluća i drugi organi nisu imali oboljenja.

51. Tokom 2007. i 2008. godine šestog podnosioca predstavke ispitao je niz specijalista uključujući i dermatologa, psihijatra, fizijatra i specijalistu interne medicine, koji su svi prepisali potrebnu terapiju. Takođe mu je urađeno niz analiza, kao što je laboratorijsko testiranje krvi, pet ultrazvučnih pregleda bubrega i abdomena, EKG i rentgen gornjeg dijela kičme i tri rentgenska snimka desnog ramena, a krvni pritisak mu je mjeran u raznim prilikama.

52. Ispitivanja su pokazala da šesti podnosilac predstavke ima blago povišene trigliceride i visok holesterol i da je pod terapijom za visok krvni pritisak i visok holesterol već pet godina; imao je trajno okoštavanje desnog ramena, za što je konstatovano da je uobičajena za njegove godine, a ista je bila situacija sa vratom; takođe je imao cistu na desnom bubregu, i mladež na lojnoj žlijezdi za koji je liječenje operacija, ali nije bila hitno potrebna. Medicinske analize jetre, slezene i lijevog bubrega bili su u redu.

D. Ostale relevantne informacije

53. Između 11. i 15. septembra 2006. godine tokom ispitivanja kod istražnog sudije i u prisustvu advokata po njihovom izboru, prvi, drugi i peti podnosilac predstavke potvrdili su da im je maternji jezik albanski, ali da dobro govore srpski i da im ne treba prevodilac. Takođe je jasno iz spisa predmeta da je prvi podnosilac predstavke nastavnik srpskog jezika u Crnoj Gori. Drugi podnosilac predstavke ispitan je uz pomoć tumača. Prvi i drugi podnosilac predstavke potvrdili su da su imali zvanično postavljene advokate u policijskoj stanici. Iako je prvi podnosilac predstavke konsultovao svog advokata koga je postavila policija prije nego što je dao iskaz, drugi podnosilac predstavke izgleda je govorio sa njim nakon što je dao iskaz. Nakon što su se konsultovali sa advokatima po svom izboru na ispitivanju pred istražnim sudijom prvi, drugi, treći i sedmi podnosilac predstavke rekli su da neće odgovarati na pitanja niti izložiti svoju odbranu.

54. Dana 14. maja 2008. godine državni tužilac podigao je optužnicu protiv pet policajaca za torturu i zlostavljanje oca prvog i drugog podnosioca predstavke prilikom hapšenja. Na dan 21. oktobar 2010. godine, nakon ponovljenog postupka, optuženi su oslobođeni, a tu je presudu potvrdio Viši sud 18. maja 2011. godine. Dana 14. februara 2014. godine Ustavni sud odbacio je ustavnu žalbu koju je uložio protiv tih odluka 15. avgusta 2011. godine prvi podnosilac predstavke u ime svog oca koji je u međuvremenu preminuo.

55. U iskazu koji je dao svom advokatu na dan 1. februara 2008. godine šesti podnosilac predstavke napisao je da je medicinski izvještaj izdat 2007. godine sadržavao preporuku da on treba da obavi još jedan dermatološki pregled za dva mjeseca, do kog nije došlo, i da, nasuprot onome što je stajalo u tom izvještaju, on nije imao nikakvu fizioterapiju. On je takođe naveo da nije mogao da komunicira sa ljekarom jer ljekar nije govorio ni engleski ni albanski. Šesti podnosilac predstavke tvrdio je da je njegovo zdravstveno stanje daleko od urednog i pomenuo je tu bolove u ramenu, visok krvni pritisak, visok holesterol, stalnu glavobolju, nesanicu, vrtoglavicu i potpunu iscrpljenost. Naveo je da je lično podnio "brojne žalbe", a da ih je podnio i njegov advokat i osoblje ambasade SAD, te da su u njima tražili kompetentno medicinsko ispitivanje, ali da su te žalbe ostale bez odgovora. U spisima predmeta nije bilo detalja vezanih za ove žalbe. Takođe nije bilo dokaza da je ovaj iskaz šestog podnosioca predstavke ikada predat bilo kome drugome osim njegovom advokatu.

56. Šesti podnosilac predstavke takođe je podnio pismo upućeno predsjedniku Višeg suda, navodno napisano od strane konzularnog službenika ambasade SAD u Crnoj Gori dana 1. februara 2008. godine. U pismu se navodilo da se šesti podnosilac predstavke, tokom redovnih posjeta predstavnika ambasade SAD, stalno žalio na svoje zdravstvene probleme, naročito na rast mladeža na licu i na bol u ramenu. Dalje iz tog pisma proizlazi da je šestog podnosioca predstavke posjetio dermatolog dana 10. decembra 2007. godine, ali da je bilo nemoguće uzeti uzorak mladeža pošto u zatvoru nije bila dostupna odgovarajuća oprema. U ovom pismu dalje se navodilo da je šestom podnosiocu predstavke prepisana terapija za bolove u ramenu, ali da je on prestao da uzima tu terapiju jer mu je izazivala mučninu. Na predatoj kopiji pisma ne nalazi se logo ambasade SAD, nema potpisa ovlašćenog lica, nema pečata koji bi pokazao da je to pismo predato Višem sudu.

II. RELEVANTNO DOMAĆE PRAVO I PRAKSA

A. Ustav Republike Crne Gore iz 1992. godine (objavljen u Službenom listu Republike Crne Gore 4892)

57. Član 9 Ustava iz 1992. godine predviđa, između ostalog, da je srpski jezik u službenoj upotrebi. Ustav iz 1992. godine ukinut je Ustavom iz 2007. godine.

B. Ustav Crne Gore iz 2007. godine (objavljen u Službenom listu Crne Gore 0107)

58. Član 13 Ustava iz 2007. godine predviđa, između ostalog, da je službeni jezik crnogorski dok su srpski, bosanski, albanski i hrvatski takođe u službenoj upotrebi.

59. Član 32 predviđa pravo na pravično suđenje.

60. Članom 149 predviđa se da Ustavni sud odlučuje o ustavnoj žalbi podnesenoj zbog navodne povrede ljudskih prava i sloboda zajamčenih Ustavom, nakon iscrpljivanja svih drugih djelotvornih pravnih sredstava.

61. Ustav je stupio na snagu 22. oktobra 2007. godine.

C. Zakon o Ustavnom sudu Crne Gore iz 2008. godine (objavljen u Službenom listu Crne Gore 64/08, 46/13, i 51/13)

62. Članom 48 predviđa se da se ustavna žalba može podnijeti protiv pojedinačnog akta državnog organa, organa državne uprave, organa lokalne samouprave ili pravnog lica koje vrši javna ovlašćenja, zbog povrede ljudskih prava i sloboda zajemčenih Ustavom, nakon iscrpljivanja svih djelotvornih pravnih sredstava.

63. Članovi 49-59 predviđaju dodatne detalje vezane za procesuiranje ustavnih žalbi. Konkretno, član 56 propisuje da kad Ustavni sud utvrdi da je povrijeđeno ljudsko pravo ili sloboda, on ukida sporni akt, u cjelini ili djelom, i predmet vraća na ponovni postupak organu koji je donio ukinuti akt.

64. Ovaj Zakon je stupio na snagu u novembru mjesecu 2008. godine i ukinut je kada je donesen Zakon o ustavnom sudu iz 2015. godine.

D. Zakon o Ustavnom sudu Crne Gore iz 2015. godine (objavljen u Službenom listu Crne Gore 11/15)

65. Član 68 predviđa da ustavnu žalbu može da podnese fizičko ili pravno lice, organizacija, naselje, grupa lica i drugi oblici organizovanja koji nemaju status pravnog lica, ako smatraju da su im ljudsko pravo ili sloboda koji se jemče Ustavom povrijeđeni pojedinačnom odlukom, činjenjem ili nečinjenjem državnog organa, organa državne uprave, organa lokalne samouprave ili pravnog lica koje vrši javna ovlašćenja nakon iscrpljivanja svih djelotvornih pravnih lijekova.

66. Članovi 69-78 predviđaju dodatne detalje vezane za procesuiranje ustavnih žalbi. Konkretno, član 69 predviđa, između ostalog, da ustavna žalba može da se podnese u roku od 60 dana od dana kada je prestala sporna radnja kojom su povrijeđena ljudska prava ili slobode. Član 76 predviđa da ako je u toku postupka pred Ustavnim sudom sporna odluka prestala da bude na snazi, a Ustavni sud utvrdi povredu ljudskog prava ili slobode, on će usvojiti ustavnu žalbu i dosuditi pravičnu naknadu licu koje je podnijelo žalbu.

67. Član 38 predviđa da Ustavni sud mora da odluči u roku od 18 mjeseci od dana na koji je pokrenut postupak pred tim sudom.

68. Ovaj Zakon je stupio na snagu 20. marta 2015. godine čime je ukinut Zakon o Ustavnom sudu iz 2008. godine.

E. Krivični zakonik iz 2003. godine (objavljen u Službenom listu Republike Crne Gore 70/03, 13/04, 47/06, 40/08, 25/10 i 32/11)

69. Član 365 opisuje krivično djelo "terorizma" i predviđa kaznu zatvora između 3 i 15 godina.

70. Član 372 stav 1 predviđa, između ostalog, da kogod osnuje grupu ili drugo udruženje sa ciljem da počini jedno od krivičnih djela predviđenih članovima 365-367 ovog Zakonika, kažnjava se sankcijom predviđenom za krivično djelo za koje je osnovano to udruženje. Član 372 stav 3 predviđa da kogod postane član udruženja

opisanog u stavu 1 ovog člana kažnjava se kaznom zatvora između 6 mjeseci i 5 godina.

71. Član 373 stav 2 predviđa da kogod pošalje ili transportuje na teritoriju Crne Gore lica ili oružje, eksploziv, otrove, opremu, municiju ili drugi materijal za svrhe izvršenja jednog ili više krivičnih djela iz ove glave, kažnjava se kaznom zatvora između dvije i 10 godina.

F. Zakonik o krivičnom postupku iz 2003. godine (objavljen u Sl. listu Republike Crne Gore 71/03, 07/04 i 47/06)

72. Član 12 stav 1 predviđa da upotreba sile protiv lica lišenog slobode, i iznuđivanje priznanja ili bilo kog drugog iskaza optuženoga ili drugog lica koje učestvuje u postupku zabranjeno je i kažnjivo. Stav 2 predviđa da sudska odluka ne može da se bazira na priznanju ili nekom drugom iskazu koji je dobijen iznuđivanjem, torturom ili nečovječnim postupanjem.

73. Član 24 stav 1 predviđa da, osim ako ovaj Zakonik predviđa drugačije, u predmetu mora da sudi u prvom stepenu petočlano vijeće kada se radi o krivičnim djelima za koja je predviđena kazna zatvora od petnaest godina i više, a tročlano vijeće kada se radi o krivičnim djelima za koja je predviđena blaža sankcija. Stav 2 predviđa da, u drugom stepenu, u predmetu sudi petočlano vijeće kada je potencijalna sankcija zatvorska kazna od petnaest i više godina, a tročlano vijeće kada je moguća sankcija blaža.

74. Član 31 stav 6 predviđa da se vodi jedan postupak i da se donosi jedna presuda u predmetu kada se nekoliko lica optuži za više krivičnih djela, uz uslov da postoji veza između krivičnih djela koja su počinjena i dokazi su isti. Ako je viši sud nadležan za neke od tih krivičnih djela, a niži sud za druga, kombinovani postupak može se voditi samo pred višim sudom. Isto se primjenjuje kada se odlučuje o tome koja sudska formacija u nekom sudu ima nadležnost da odlučuje o predmetu o kome je riječ.

75. Članovi 75-80 uređuju pretres prostorija, imovine i lica. Konkretno, član 77 stav 3 predviđa da pretresu stana moraju da prisustvuju dva odrasla lica kao svjedoci. Član 79 stav 4 predviđa da pretres stana može takođe da se vrši bez svjedoka ako nije moguće da se obezbijedi njihovo prisustvo u relevantno vrijeme i postoji opasnost da će pretres morati da se odloži. Razlozi zbog kojeg je izvršen pretres bez svjedoka konstatuju se u zapisniku sa pretresa. Član 79 stav 5 predviđa da ovlašćeni policajci mogu da pretresu lica koja hapse, bez naloga i bez svjedoka ukoliko postoji sumnja da lice posjeduje oružje ili ukoliko postoji strah da će on odbaciti, sakriti ili uništiti predmete koji bi trebalo da budu oduzeti od njega kao dokaz u krivičnom postupku.

76. Član 156 predviđa da, na zahtjev pritvorenog lica i uz odobrenje istražnog sudije, pritvoreno lice može da posjeti, između ostalog, ljekar.

77. Član 158 predviđa da predsjednik nadležnog suda nadzire izvršenje pritvora. Predsjednik nadležnog suda, ili neki drugi sudija koga on odredi mora najmanje jednom mjesečno, posjetiti pritvorena lica i obavijestiti se o tome kako se ophode prema pritvorenim licima. On mora da preduzme svaku mjeru da ukloni nepravilnosti koje primijeti tokom posjete. Predsjednik suda i istražni sudija mogu u svakom trenutku, da posjećuju sva pritvorena lica, razgovaraju sa njima i primaju njihove pritužbe.

78. Član 319 predviđa da ako se, tokom glavnog pretresa pred tročlanim vijećem, pokaže da činjenice na kojima se bazira optužnica ukazuju na krivično djelo za koje je nadležno petočlano vijeće, vijeće se dopunjava a glavni pretres počinje iznova.

79. Član 376 stav 1(1) predviđa, između ostalog, da će doći do povrede pravila krivičnog postupka ukoliko je sastav suda neregularan.

80. Član 388 stav 1 (1) predviđa, između ostalog, da drugostepeni sud mora po službenoj dužnosti da ispituje da li je došlo do povrede krivičnog postupka predviđene u članu 376 stav 1.

81. Član 507-529 uređuje postupak u odnosu na krivična djela počinjena na organizovan način. Konkretno, član 507 stav 3 predviđa da se ove odredbe primjenjuju ukoliko postoji osnovana sumnja da je krivično djelo koje je počinjeno rezultat organizovanog djelovanja više od dva lica čiji je cilj da se počini teško krivično djelo radi sticanja dobiti ili moći. Član 510 predviđa da za krivična djela organizovanog kriminala mora da se sudi u tročlanom vijeću u prvom stepenu, i u petočlanom vijeću u drugom stepenu.

G. Zakon o izvršenju krivičnih sankcija (objavljen u Sl. listu Republike Crne Gore, 2594, 2994, 6903 i 6504)

82. Član 31 predviđa, između ostalog, da se zdravstveno stanje osuđenog lica utvrđuje prilikom prijema u zatvor.

83. Član 61 predviđa da protiv osuđenih lica može da se koristi sila samo kada je to nužno, između ostalog, da se spriječi njihov bijeg, fizički napad na službena lica ili druga osuđena lica, kojim se nanose povrede drugom licu, samo-povrede ili se izaziva materijalna šteta, kao i da se spriječi otpor službenom licu koje izvršava zakonitu naredbu. Sila obuhvata, između ostalog, fizičku silu i upotrebu palice. Prema članu 181, član 61 primjenjuje se i na lica u pritvoru.

13

H. Pravilnik o kućnom redu za izdržavanje pritvora (objavljen u Službenom listu Socijalističke Republike Crne Gore 1087)

84. Pravilo 14 predviđa da će pritvorena lica pregledati ljekar opšte prakse odmah po prijemu u zatvor. Medicinski izvještaj biće uključen u medicinski karton pritvorenog lica.

85. Pravilo 21(2) predviđa da zatvorski ljekar posjećuje pritvorena lica najmanje jednom sedmično i, po potrebi, predlaže adekvatne mjere za uklanjanje bilo kakvih nepravilnosti koje primijeti.

86. Pravilo 23 predviđa da će u slučaju bolesti pritvorena lica dobiti medicinsko liječenje u zatvorskome stacionaru. Ukoliko se javi potreba za hospitalizacijom pritvoreno lice se prebacuje u zatvor sa bolničkim odjeljenjem. U urgentnim slučajevima prebacuje se u najbližu bolnicu. Organ koji sprovodi postupak protiv pritvorenog lica odlučuje o prebacivanju u drugi zatvor nakon prijedloga zatvorskog ljekara. U urgentnim slučajevima tu odluku donosi direktor zatvora koji mora odmah obavijestiti organ koji sprovodi postupak.

87. Pravilo 24 predviđa da, ukoliko to traži pritvoreno lice i uz odobrenje organa koji sprovodi postupak i pod njegovim nadzorom, pritvoreno lice može da pregleda ljekar po njegovom izboru. Takav se pregled, u principu, vrši u zatvoru u prisustvu zatvorskog ljekara. Prije pregleda pritvoreno lice mora najprije da pregleda zatvorski ljekar.

88. Pravilo 53(3) predviđa da će zatvorski ljekar pregledati pritvoreno lice prilikom puštanja na slobodu, a medicinski izvještaj će se uključiti u medicinski karton pritvorenog lica.

I. Zakon o obligacionim odnosima iz 1978. godine (objavljen u Sl. listu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije 29/78, 39/85, 45/89, 57/89 i Službenom listu Savezne Republike Jugoslavije 31/93)

89. Članovima 154 i 155 predviđaju se različiti osnovi za traženje naknade u građanskom postupku uključujući i naknadu materijalne i nematerijalne štete.

90. U članu 172 (1) predviđa se da svako pravno lice, uključujući i državu, odgovara za svaku štetu koju prouzrokuje neki njegov "organ".

91. Član 199 i 200 Zakona o obligacionim odnosima predviđa, između ostalog da svako ko pretrpi strah, fizički bol ili duševne patnje zbog posljedica povrede prava ličnosti ima pravo, u zavisnosti od njihovog trajanja i intenziteta, da podnese tužbu za finansijsku naknadu u građanskim sudovima i, uz to, da traži druge vidove pravnog lijeka "koji mogu biti u mogućnosti" da obezbijede adekvatnu naknadu nematerijalne štete.

J. Zakon o obligacionim odnosima iz 2008. godine objavljen u Sl. listu Crne Gore 47/08 i 04/11

92. Ovaj Zakon je stupio na snagu 15. avgusta 2008. godine čime je ukinut Zakon o obligacionim odnosima iz 1978. godine. Članovi 148-149, 166 (1) i 206-207, međutim odgovaraju članovima 154-155, 172 (1) i 199-200 prethodnog Zakona.

93. Član 151 (1) predviđa da svako ima pravo da traži od suda ili drugog nadležnog organa da naloži prestanak radnje kojom se, između ostalog, krši lični integritet, lični i porodični život i druga prava njegove ličnosti.

14

K. Sudska praksa Ustavnog suda

94. Vlada je navela da je između 1. januara 2008. godine i 31. decembra 2012. godine Ustavni sud primio 2.171 ustavnu žalbu, od čega je 1.395 ispitano i doneseno 1.391 odluka: 32 ustavne žalbe su usvojene, 617 odbijene, 737 odbačene, a u pet predmeta postupak je obustavljen.

95. Sa internet stranice Ustavnog suda slijedi da je između 1. januara 2013. godine i 1. jula 2015. godine ispitano još 1.473 ustavne žalbe: 55 je usvojeno, 561 odbijeno, 847 odbačeno, a u sedam slučajeva postupak je obustavljen.

96. Sve odluke po ustavnim žalbama do kraja 2012. godine dostupne su na internet stranici Ustavnog suda. Izgleda da su sve odluke u kojima se prihvataju ustavne žalbe između 1. januara 2013. godine i 1. jula 2015. godine objavljene u Službenom listu. Dana 1. jula 2015. godine nijedna odluka iz 2013. godine i 2015. godine nije objavljena, dok su dvije odluke iz 2014. godine (Už-III br. 387/10 i Už-III br. 122/10 i 228/10) objavljene su na internet stranici Ustavnog suda.

97. Sve ustavne žalbe podnesene od 1. jula 2015. godine podnesene su protiv različitih odluka domaćih sudova i drugih organa osim dvije². Jedna od te dvije ustavne žalbe podnesena je protiv navodnog propusta domaćih sudova da uruče odluku Vrhovnog suda lično licu koje je podnijelo žalbu, koja je ispitana u meritumu, a relevantna odluka, Už-III br. 588/11 donesena je 20. septembra 2012. godine. Drugu su predali treći i četvrti podnosilac predstavke pokrećući, između ostalog, pitanje zlostavljanja između 9. i 15. septembra 2006. godine. Kako je navedeno ranije u

²Za četiri druge ustavne žalbe nije precizirano protiv koga su podnesene (konkretno Už. br. 729/14, Už. br. 738/14, Už. br. 126/15 i Už. br. 168/15).

tekstu ove presude, ova pritužba na zlostavljanje takođe je ispitana u meritumu i odbijena 23. jula 2014. godine (v. stav 43 ove presude).

98. Prije 20. septembra 2012. godine Ustavni sud zauzeo je stav u nizu odluka (v. npr. U. br. 117/07, UŽ-III br. 69/09, UŽ-III br.677/11, UŽ-III br.126/09 i UŽ-III br. 187/12 donesenima 24. septembra 2009. godine, 11. februara 2010. godine, 9. februara 2012.godine, 1. marta 2012.godine i 29. maja 2012. godine) da "samo odluka kojom nadležni organ odlučuje u meritumu, tj. o pravu ili slobodi lica koje je podnijelo žalbu, predstavlja "pojedinačni akt" u smislu citiranih odredbi Zakona o Ustavnom sudu, po kojoj Ustavni sud, u postupku koji se pokreće ustavnim žalbom, ima nadležnost da štiti ljudska prava i slobode garantovane Ustavom." Takođe je odbacio na proceduralnim osnovama ustavne žalbe u kojima su lica koja su ih podnijela propustila da preciziraju, između ostalog, broj i datum pojedinačnog "akta" protiv kojih su podnijela ustavnu žalbu, ime organa koji ga je donio, ili nisu podnijele dokaz kada im je taj akt uručen i ovjerenu kopiju istog (v. npr. odluke U. br. 1/08, UŽ-III br. 26/09 i 93/09, donesene 12. februara 2009. i 24. decembra 2009. godine).

III. RELEVANTNI MEĐUNARODNI DOKUMENT - IZVJEŠTAJ EVROPSKOG KOMITETA ZA SREČAVANJE TORTURE I NEČOVJEČNOG ILI PONIŽAVAJUĆEG POSTUPANJA ZA CRNU GORU

99. Između 15. i 22. septembra 2008. godine Evropski komitet za sprečavanje torture i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja (u daljem tekstu: CPT) posjetio je Crnu Goru.³

15

100. Tokom posjete CPT je konstatovao, između ostalog, da je situacija u oblasti ljudskih resursa za zdravstvenu zaštitu daleko od zadovoljavajuće. Opštu zdravstvenu zaštitu pruža samo jedan ljekar koji je stalno pripravan, što može da dovede do dugih kašnjenja u pružanju zdravstvene zaštite i može da utiče na njen kvalitet (v. stav 62 izvještaja CPT).

101. Nije postojao sistematski pristup rješavanju pritužbi zatvorenika, niti je bilo registra pritužbi. Pritužbe zatvorenika i reakcije na njih držane su u ličnim dosijeima tih zatvorenika, a neke od pritužbi ostale su bez pisanog odgovora (v. stav 81 izvještaja CPT-a).

102. CPT je konstatovao da su zatvorske ustanove posjećivale istražne sudije, ombudsman i nevladine organizacije, ali da su takve posjete izgleda prilično rijetke i ograničenog obima, pošto posjetioci nisu imali direktnog kontakta sa zatvorenicima (v. stav 82 izvještaja CPT).

103. Preporučeno je da crnogorske vlasti preduzmu niz koraka u vezi sa pomenutim pitanjima (v. stavove 26, 64, 81 i 82 izvještaja CPT).

³Izvještaj koji je CPT pripremio nakon pomenute posjete, CPT/Inf (2010) 3 dostupan je na adresi <http://www.cpt.coe.int/documents/mne/2010-03-inf-eng.htm>.

PRAVO

I. SPAJANJE PREDSTAVKI

104. Sud konstatuje da su predstavke koje se ovdje ispituju međusobno povezane i da se baziraju na jednoj grupi činjenica. Stoga je prikladno da se one spoje prema pravilu 42 stav 1 Poslovnika Suda.

II. NAVODNA POVREDA ČLANA 3 KONVENCIJE

105. Svi podnosioci predstavke žalili su se na torturu i zlostavljanje od strane policijskih službenika između 9. i 15. septembra 2006. godine, te na nepostojanje djelotvorne istrage u vezi sa tim. Šesti podnosilac predstavke žalio se i na nedostatak adekvatne zdravstvene zaštite u pritvoru. Oni su se pozvali na član 3 Konvencije, koji glasi:

"Niko ne smije biti podvrgnut mučenju, ili nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju."

106. Vlada je porekla da je bilo takve povrede.

A. Navodno zlostavljanje između 9. i 15. septembra 2006. godine

107. Pritužbu je predalo svih sedam podnosilaca predstavke.

*1. Prihvatljivost***a. Podnesci strana**

108. Vlada je navela da podnosioci predstavke nisu iskoristili sve raspoložive domaće pravne lijekove. Konkretno, oni nisu uložili zahtjev za naknadu štete po relevantnim odredbama Zakona o obligacionim odnosima (v. stavove 89-93 ove presude), i nisu iskoristili ustavnu žalbu.

109. Vlada je tvrdila, prije svega, da su podnosioci predstavke mogli pokrenuti građansku parnicu za naknadu nematerijalne štete. Predala je presudu domaćeg suda u kome su se podnosioci tužbe žalili na zlostavljanje od strane službenika obezbjeđenja u zatvoru i kojima je dosuđeno po 1.500 eura na ime naknade nematerijalne štete (v. Milić i Nikezić protiv Crne Gore, br. 54999/10 i 10609/11, stavovi 39-42, 28. april 2015).

110. Zatim je vlada navela da je ustavna žalba bila dostupan i djelotvoran pravni lijek, ne samo protiv odluka, već i u odnosu na činjenja i nečinjenja. Oni su naveli u tom smislu statističke podatke Ustavnog suda, kao i odluku donesenu 20. septembra 2012. godine u kojoj je ustavna žalba protiv navedenog nečinjenja Vrhovnog suda ispitana u meritumu (v. stav 97 ove presude).

111. Podnosioci predstavke naveli su da tužba za naknadu štete i ustavna žalba nisu djelotvorni domaći pravni lijekovi.

32. Što se tiče zahtjeva za naknadu štete, svi podnosioci predstavke naveli su da vlada nije dokazala da je taj pravni lijek djelotvoran. Prvi, drugi, treći, četvrti i peti podnosilac predstavke naveli su da bi zahtjev za naknadu štete imao izgleda za uspjeh samo kada bi unaprijed bila utvrđena krivična odgovornost. To što tužena država nije djelotvorno istražila krivične prijave podnosilaca predstavke bio je jasan pokazatelj da ni građanski postupci ne bi bili djelotvorni. Šesti i sedmi podnosilac predstavke naveli

su da su pokrenuli pitanje zlostavljanja u svojim krivičnim prijavama kao i tokom krivičnog postupka protiv njih, ali bez uspjeha. Oni su naveli da zbog nepostojanja krivičnog gonjenja u vezi sa njihovim krivičnim prijavama oni nisu bili obavezni da učine još jedan pokušaj da dobiju pravni lijek putem pokretanja građanske tužbe za naknadu štete.

113. Što se tiče ustavne žalbe, prvi i drugi podnosilac predstavke naveli su da se ona mogla podnijeti samo protiv odluke, da je svaka druga sugestija suprotna zakonskim odredbama koje su bile na snazi u to vrijeme i da nije bilo sudske prakse koja bi pokazala suprotno. Nadalje, između 1. januara 2008.godine i 31. decembra 2012.godine Ustavni sud je prihvatio manje od 3% ustavnih žalbi koje su mu predate, što dalje pokazuje da je ovaj pravni lijek nedjelotvoran. Treći, četvrti i peti podnosilac predstavke naveli su da je Ustavnom sudu data mogućnost da sudi o pritužbama i odbija ih u meritumu na dan 23. jula 2014. godine (v. stav 43 ove presude). Šesti i sedmi podnosilac predstavke naveli su da je relevantan datum za ocjenu da li je neki domaći pravni lijek djelotvoran ili nije, datum kada je podnesena predstavka. Kako je Sud već utvrdio u predmetu *Koprivica protiv Crne Gore* (br. 41158/09, od 22. novembra 2011. godine) sve ustavne žalbe prije jula 2010. godine sistematično su odbacivane ili odbijane, a pošto su oni predali svoju predstavku u januaru 2010. godine oni nisu morali da iskoriste taj pravni lijek.

b. Relevantni principi

114. Sud ističe da svrha člana 35 jeste da se stranama ugovornicama pruži prilika da spriječe ili isprave povrede koje se protiv njih navode prije nego se ti navodi predaju institucijama Konvencije. Države se oslobađaju odgovaranja pred međunarodnim organima za svoja djela prije nego što dobiju priliku da isprave situaciju kroz svoj pravni sistem i zbog toga su lica koja žele da se pozovu na nadzornu nadležnost Suda po pitanju pritužbi protiv države obavezna da najprije upotrijebe pravne lijekove koje pruža domaći sistem (v. između ostalog, *Akdivar i drugi protiv Turske*, 16. septembar 1996. godine, stav 65, *Izveštaji o presudama i odlukama 1996-IV*) i *Vučković i drugi protiv Srbije* (prethodni prigovor) (GC) br. 17153/11 i 29 drugih predmeta, stav 70, 25. mart 2014). Pravilo da se moraju iscrpiti domaći pravni lijekovi koji se pominju u članu 35 Konvencije propisuju da podnosilac predstavke treba da upotrijebi normalni pravni put samo za dobijanje pravnih lijekova koji se odnose na povrede koje se navode i koji su u isto vrijeme i dostupni i dovoljni. Postojanje takvih pravnih lijekova mora biti dovoljno sigurno ne samo u teoriji nego i u praksi, i ukoliko to nije tako oni nemaju potrebnu dostupnost i djelotvornost (v. *Akdivar i drugi citirano ranije u tekstu ove presude, stav 66*; *Sejdovic protiv Italije (GC)*, br. 56581/00, stav 45, *ECHR 2006-II*); na tuženoj je državi da utvrdi da su ti različiti uslovi ispunjeni (v. *Selmouni protiv Francuske (GC)*, br. 25803/94, stavovi 74-75, *ECHR 1999-V*).

115. Da bi bio djelotvoran, pravni lijek mora da bude u mogućnosti da direktno ispravi sporno stanje stvari i mora da ponudi razumne izgleda za uspjeh (v. *Balogh protiv Mađarske*, br. 47940/99, stav 30, 20. jul 2004. godine; i *Sejdovic protiv Italije (GC)*, citirano ranije u tekstu ove presude, stav 46). Međutim, postojanje samih sumnji u izgleda za uspjeh nekog konkretnog pravnog lijeka koji nije očigledno beskoristan nije validan razlog da se ne iscrpi neki pravni put ili sredstvo (v. *Akdivar i drugi protiv Turske*, citirano ranije u tekstu ove presude, stav 71, i *Scoppola protiv Italije br. 2*) (GC), br. 10249/03, stav 70, 17. septembar 2009).

116. I na kraju, Sud podsjeća da, osim dosuđivanja naknade štete ili, barem mogućnosti da se traži i dobije naknada za štetu koju je podnosilac predstavke

pretrpio zbog zlostavljanja, vlasti države moraju, uz to, sprovesti temeljitu i djelotvornu istragu koja može da dovede do identifikovanja i kažnjavanja lica odgovornih za zlostavljanje (v. *Gäfgen protiv Njemačke* (GC), br. 22978/05, stav 116, ECHR 2010, i tu citirani izvori; v. i *Sapožkovs protiv Letonije*, br. 8550/03, stav 54, 11. februar 2014. godine; *Razzakov protiv Rusije*, br. 57519/09, stav 50, 5. februar 2015. godine, i *Cestaro protiv Italije*, br. 6884/11, stavovi 230-232, 7. april 2015. godine).

c. Zaključak Suda

i. Da li su iscrpljeni domaći pravni lijekovi

(o) Tužba za naknadu štete

117. Sud konstatuje da relevantno domaće zakonodavstvo jasno dozvoljava da svako ko - kao povredu prava ličnosti - pretrpi strah, fizički bol ili duševne patnje može da tuži pravna lica, uključujući i državu, za naknadu štete pred građanskim sudovima (v. stavove 89 - 93 ove presude). Konstatuje se u tom smislu da podnosioci predstavke nisu predali tužbu za naknadu štete u odnosu na navodno zlostavljanje.

118. Dalje se konstatuje da je vlada predala samo jednu domaću presudu da bi potkrijepila svoj prijedlog. Sud je, međutim, već utvrdio da čak i u tom predmetu domaći sudovi nisu priznali povredu onako jasno kako bi bilo potrebno u predmetu te vrste, niti su dosudili odgovarajuće pravno sredstvo podnosiocima predstavke (v. *Milić i Nikezić protiv Crne Gore*, citirano ranije u tekstu ove presude, stavovi 75-76).

119. U svakom slučaju, Sud je već zauzeo stav da, u oblasti nezakonite upotrebe sile od stane subjekata države - a ne puke greške, propusta ili nemara - građanski ili upravni postupak imaju za cilj samo dosuđivanje štete, a ne obezbjeđivanje identifikacije i kažnjavanja odgovornih lica i nisu adekvatan i djelotvoran pravni lijek koji može da pruži pravno sredstvo za pritužbe bazirane na materijalnom aspektu člana 2 i 3 Konvencije (v. *Mocanu i drugi protiv Rumunije* (GCI), br. 10865/09, 45886/07 i 32431/08, stav 227, ECHR 2014 (izvodi)). Podnosioci predstavke stoga nisu bili u obavezi da upotrijebe taj pravni lijek i prigovor vlade u tom smislu mora se odbiti.

(β) Ustavna žalba

120. Sud konstatuje da relevantne odredbe Zakona o Ustavnom sudu koji je bio na snazi u to vrijeme predviđaju da ustavna žalba može da se uloži samo protiv pojedinačne odluke. Sud je shodno tome našao da kada nema takve relevantne domaće odluke protiv koje se može uložiti ustavna žalba, ustavna žalba ne može da se smatra dostupnim pravnim lijekom (v. *Mijušković protiv Crne Gore*, br. 49337/07, stavovi 73-74, 21. septembar 2010. godine; *Bulatović protiv Crne Gore*, br. 67320/10, stav 109, 22. jul 2014. godine). Vlada nije imala prigovor na takav zaključak u to vrijeme.

121. Vlada je po prvi put u ovom predmetu navela da je ustavna žalba dostupan i djelotvoran pravni lijek čak i u predmetima gdje nema domaće odluke. Kao potvrdu toj tvrdnji oni su dostavili odluku Ustavnog suda donesenu 20. septembra 2012. godine u kojoj je Ustavni sud ispitao u meritumu pritužbu na navodni propust domaćih sudova da uruče odluku Vrhovnog suda (v. stavove 97 i 110 ove presude).

122. Sud konstatuje u tom smislu da su sve ustavne žalbe podnesene protiv raznih odluka, osim dvije, i da su te dvije ispitane u meritumu od strane Ustavnog suda, jedna u septembru 2012. godine a druga u julu 2014. godine (v. stav 97 ove presude).

Ni u jednoj od te dvije odluke, međutim, Ustavni sud nije obrazložio svoje odstupanje od ranije sudske prakse (v. stav 98 ove presude) i razloge za to. Zajedno sa eksplicitnom zakonskom odredbom kojom se dopušta ustavna žalba samo protiv pojedinačnih odluka, ovakva praksa nije dovoljno jasno stavila do znanja podnositelima tužbi da bi Ustavni sud rješavao u meritumu njihove ustavne žalbe protiv bilo čega drugoga osim pojedinačnih odluka. Uz to, zakonodavstvo koje je bilo na snazi u to vrijeme nije predviđalo vremensko ograničenje za procesuiranje ustavnih žalbi, niti mogućnost da Ustavni sud dosudi bilo kakvu naknadu u predmetima gdje utvrdi povredu.

123. Novo zakonodavstvo, međutim, eksplicitno predviđa mogućnost podnošenja ustavne žalbe ne samo u odnosu na odluku, već i u odnosu na činjenje ili nečinjenje. Uz to, dalje se predviđa, između ostalog, mogućnost dosuđivanja pravične naknade i ograničava se procesuiranje svih predmeta pred Ustavnim sudom po ustavnoj žalbi na najviše 18 mjeseci (v. stavove 65-67 ove presude). S obzirom na navedeno, Sud je mišljenja da ustavna žalba u Crnoj Gori može u principu da se smatra djelotvornim pravnim lijekom od 20. marta 2015. godine, jer je to datum od kada je novo zakonodavstvo stupilo na snagu.

124. Što se tiče ovog konkretnog slučaja, Sud konstatuje da su, suprotno prigovoru Vlade, treći i četvrti podnositelj predstavke upotrijebili ustavnu žalbu i na taj način se žalili i na navodno zlostavljanje. Dalje se navodi da drugi podnosioci predstavke ili nisu pokrenuli to pitanje pred Ustavnim sudom ili nisu uopšte upotrijebili ovaj pravni lijek. Sud ponavlja u tom smislu da, iako može biti izuzetaka koji mogu biti opravdani konkretnim okolnostima svakog predmeta, pitanje da li su domaći pravni lijekovi iscrpljeni obično se utvrđuje upućivanjem na datum kada je predstavka predata Sudu (v. *Baumann protiv Francuske*, br. 33592/96, stav 47, *ECHR 2001-V (izvodi)*). S obzirom na to da su podnosioci predstavke uložili svoje predstavke u decembru 2009. godine i u januaru 2010. godine, što je bilo mnogo prije nego što je ustavna žalba postala djelotvoran pravni lijek u tuženoj državi, Sud smatra da oni nisu morali da iskoriste ovaj konkretan pravni lijek.

125. S obzirom na navedeno, Sud smatra da prigovor vlade o tome da nisu iscrpljeni svi pravni lijekovi mora da se odbaci.

ii. Šestomjesečni rok

126. Vlada nije dala komentar u vezi sa tim da li su pritužbe podnosilaca predstavke predate u roku od šest mjeseci, iako su bili konkretno pozvani da to učine.

127. Prvi, drugi, treći, četvrti i peti podnositelj predstavke nisu takođe dali nikakav komentar u tom smislu. Šesti i sedmi podnositelj predstavke naveli su da su pritužbe predate blagovremeno.

128. Sud podsjeća da je svrha pravila o šestomjesečnom roku da se unaprijedi sigurnost prava, da se obezbijedi da se predmeti u kojima se javljaju pitanja vezana za Konvenciju ispituju u razumnom roku i da se zaštite vlasti i druga lica od situacija nesigurnosti u dugom vremenskom periodu (v. *P.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (dec.), br. 6638/03, 24. avgust 2004). Ovo pravilo takođe daje dovoljno vremena eventualnom podnosiocu predstavke da razmotri da li da podnese predstavku ili ne i ako se na to odluči da definiše konkretne pritužbe i argumente koje će iznijeti (v. *O'Loughlin i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (dec.), br. 23.274/04, 25. avgust 2005. godine).

129. Ukoliko nisu dostupni pravni lijekovi ili ukoliko se smatraju nedjelotvornim, šestomjesečni rok sadržan u članu 35 stav 1 Konvencije u principu teče od datuma akta na koji se pritužba odnosi. Međutim, posebne argumente treba primijeniti u

izuzetnim slučajevima kada podnosilac predstavke iskoristi ili se osloni na navodno postojeći pravni lijek i tek kasnije postane svjestan okolnosti koje dovode do toga da je taj pravni lijek nedjelotvoran, prikladno je kao početak roka od šest mjeseci uzeti datum kada je on postao svjestan ili je trebalo da postane svjestan tih okolnosti (v. *Bayram i Yildirim protiv Turske* (dec) br. 38587/97, 29. januar 2002. godine, i *Bulut i Yavuz protiv Turske* (dec.), br. 73065/01, 28. maj 2002. godine).

130. U ovom konkretnom predmetu, Sud je već konstatovao da su, iako nisu morali to da učine u relevantno vrijeme, treći i četvrti podnosilac predstavke upotrijebili ustavnu žalbu u vezi sa ovom pritužbom, koja je štaviše ispitana u meritumu. Pošto je Ustavni sud donio relevantnu odluku dana 23. jula 2014. godine, Sud smatra da je pritužba trećeg i četvrtog podnosioca predstavke u odnosu na navodno zlostavljanje predata u okviru šestomjesečnog roka.

131. Što se tiče drugih podnosilaca predstavke Sud konstatuje da su oni svoje krivične prijave predali između 14. septembra i 28. oktobra 2006. godine (v. stavove 12 i 14-15 ove presude). Sud dalje konstatuje da su 30. oktobra 2007. godine, 14. januara i 16. juna 2008. godine prvi i/ili drugi podnosilac predstavke urgirali kod državnog tužioca da riješi njihove krivične prijave i predali dodatne informacije. Peti, šesti i sedmi podnosilac predstavke nisu to pokušali, niti su dostavili dodatne informacije nakon što su predali svoje krivične prijave 2006. godine. Dana 14. maja 2008. godine državni tužilac podigao je optužnicu protiv pet policajaca za zlostavljanje oca prvog i drugog podnosioca predstavke prilikom hapšenja (v. stav 54 ove presude).

132. Sud je mišljenja da, protekom vremena i u nedostatku bilo kakve radnje državnog tužioca, prvi, drugi, peti, šesti i sedmi podnosilac predstavke mora da se više nisu nadali da će nadležni organi djelovati po njihovim krivičnim prijavama. Do toga je došlo nakon predaje prijave, ali u svakom slučaju najkasnije 14. maja 2008. godine kada je državni tužilac podigao optužnicu samo zbog zlostavljanja oca prvog i drugog podnosioca predstavke i ni zbog čega drugog. Stoga Sud smatra da šestomjesečni rok počinje da teče najkasnije od tog datuma. Pošto su prvi, drugi, peti, šesti i sedmi podnosilac predstavke podnijeli svoje prijave 29. decembra 2009. godine, 31. januara 2010. godine odnosno 26. januara 2010. godine, slijedi da su njihove prijave predate van propisanog roka i da moraju da se odbace kao takve po članu 35 stavovi 1 i 4 Konvencije.

iii. Četvrti podnosilac predstavke

133. Sud je našao da kada događaji o kojima je riječ u potpunosti ili dijelom leže u okviru isključivog znanja vlasti, kao što je u slučaju lica koja su pod kontrolom vlasti lišena slobode, jaka pretpostavka činjenica nastaje u odnosu na povrede koje su nastale tokom takvog lišenja slobode. I zaista, može se smatrati da je teret dokazivanja u rukama vlasti da pruže zadovoljavajuće i uvjerljivo obrazloženje (v. *Salman protiv Turske* [GC], br. br. 21986/93, stav 100, ECHR 2000-VII, i *Vladimir Romanov protiv Rusije*, br. 41461/02, stav 58, 24. jul 2008).

134. Što se tiče ovog konkretnog predmeta, konstatuje se da je četvrti podnosilac predstavke podnio Sudu medicinski izvještaj koji je 2010. godine izdala privatna bolnica, u kome se konstatuje da je on imao "staru" frakturu rebra i desne ključne kosti, i ne precizira se kada su otprilike mogle biti zadobijene ove dvije frakture. Ništa u spisima predmeta ne ukazuje na to da je četvrti podnosilac predstavke predao taj medicinski izvještaj bilo kom domaćem organu. Upravo suprotno, u vrijeme kada je on izveden pred istražnog sudiju on je sam rekao da nije imao nikakvih povreda i

istražni sudija nije primijetio nijednu povredu kod njega, za razliku od situacije kod nekih drugih podnosilaca predstavke (v. stav 10 ove presude).

135. U nedostatku bilo kakvog drugog dokaza koji bi ukazao kada bi barem otprilike, mogle biti pretrpljene navedene povrede, i s obzirom da podnosilac predstavke nije tražio nikakvu medicinsku pomoć u relevantno vrijeme, da je sam priznao da nije imao povreda i da istražni sudija nije primijetio povrede, Sud ne može da spekulira o porijeklu tih fraktura, koje su konstatovane tek 2010. godine.

136. S obzirom na navedeno, i s obzirom da je djelotvorna zvanična istraga potrebna samo kada pojedinac kredibilno navede da je pretrpio postupanje koje je suprotno članu 3 (v. *Labita protiv Italije* (GC) br. 26772/95, stav 131, ECHR 2000-IV), Sud smatra da pritužba četvrtog podnosioca predstavke, i po materijalnom i po procesnom aspektu člana 3 Konvencije, jeste očigledno neosnovana i da se mora odbaciti po članu 35 stavovi 3 (a) i 4 Konvencije.

iv. Treći podnosilac predstavke

137. Sud konstatuje da pritužba trećeg podnosioca predstavke nije očigledno neosnovana u smislu člana 35 stav 3 (a) Konvencije. Sud dalje konstatuje da ona nije neprihvatljiva po bilo kom drugom osnovu. Ona stoga mora biti proglašena prihvatljivom.

2. Meritum (treći podnosilac predstavke)

138. Treći podnosilac predstavke potvrdio je svoju pritužbu.

139. Vlada ju je osporila. Vlada je navela, konkretno, da je Unutrašnja kontrola policije blagovremeno identifikovala policajce uključene u akciju i utvrdila da nije bilo nezakonitosti u njihovom postupanju. Relevantan izvještaj u tom smislu predat je državnom tužiocu zajedno sa relevantnom dokumentacijom.

140. Dalje je vlada navela da se član 3 ne primjenjuje u ovom predmetu i da su povrede koje je pretrpio podnosilac predstavke tokom privođenja bile lake i nisu dosegle potreban prag da bi se mogle smatrati torturom ili nečovječnim ili ponižavajućim postupanjem.

141. U svakom slučaju, proceduralni aspekt člana 3 nije garantovao da će krivični postupak da se završi osuđujućom presudom. Vlada je u tom smislu navela da je državni tužilac podigao optužnicu protiv pet lica u maju 2008. godine za krivično djelo torture i zlostavljanja. Na dan 21. oktobar 2010.godine, nakon ponovljenog postupka, optuženi su oslobođeni, a tu je presudu potvrdio Viši sud 18. maja 2011. godine (v. stav 54 ove presude).

142. Sud podsjeća, kako je konstatovano ranije u tekstu ove presude, da kada događaji o kojima je riječ u potpunosti ili dijelom leže u okviru isključivog znanja vlasti, kao što je u slučaju lica koja su pod kontrolom vlasti lišena slobode, jaka pretpostavka činjenica nastaje u odnosu na povrede koje su nastale tokom takvog lišenja slobode. I zaista, može se smatrati da je na vlastima teret dokazivanja da pruže zadovoljavajuće i uvjerljivo obrazloženje (v. izvore citirane u stavu 133 ove presude)

143. Prema utvrđenoj sudskoj praksi Suda, kada fizičko lice ponudi kredibilnu tvrdnju da je postupanje koje je preduzeto od strane policije ili drugih sličnih subjekata koji rade u ime države i koje je predstavljalo povredu člana 3, dužnost je domaćih vlasti da sprovedu djelotvornu zvaničnu istragu (v. *Labita protiv Italije* [GC], citirano ranije u tekstu ove presude, stav 131).

144. Sud konstatuje s tim u vezi da nepostojanje zaključaka iz bilo kakve od datih istraga ne znači, samo po sebi, da je istraga bila nedjelotvorna: obaveza da se vrši

istraga "nije obaveza rezultata, već sredstva". Ne mora svaka istraga da bude nužno uspješna niti da dođe do zaključka koji se poklapa sa prikazom događaja koji je dao tužilac; međutim, ona treba u principu da bude takva da može da dovede do utvrđivanja činjenica predmeta i ako se ispostavi da su navodi tačni, da dovede do identifikovanja i kažnjavanja odgovornih (v. *Mikheyev protiv Rusije*, br. 77617/01, tav 107, 26 januar 2006). Kada bi bilo drugačije, opšta zabrana torture i nečovječnog i ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja bi, uprkos svom fundamentalnom značaju, bila nedjelotvorna u praksi i bilo bi moguće u nekim slučajevima da subjekti koji djeluju u ime države zloupotrijebe prava lica pod njihovom kontrolom i to bukvalno nekažnjivo (v. *Labita [GC]*, citirano ranije u tekstu ove presude, stav 131).

145. Istraga mora biti detaljna, brza i nezavisna (v. *Mikheyev*, citirano ranije u tekstu ove presude, stavovi 108-110, i *Jasar protiv Bivše jugoslovenske Republike Makedonije*, br. 69908/01, stavovi 56-57, 15. februar 2007).

146. Što se tiče ovog konkretnog predmeta, Sud konstatuje da su nakon što je treći podnosilac predstavke bio uhapšen, i istražni sudija i zatvorski ljekar na njemu konstatovali povrede. Istražni sudija konstatovao je, da je on imao zavoj na glavi pod kojim je bila vidljiva posjekotina, kao i da je imao krvni podliv na gornjem dijelu jagodice. Iste povrede konstatovao je i zatvorski ljekar, koji ih je detaljnije opisao: ogrebotinu od 5 cm na vrhu glave, tamno modri krvni podliv na lijevoj jagodici, dimenzija 4x0,3 cm. Uz to, zatvorski ljekar konstatovao je tamno modri krvni podliv od lijeve bradavice do pazuha dimenzija 25x3cm i veliki krvni podliv iznad lijevog lakta (v. stavove 10-11 ove presude).

147. Dalje se konstatuje da je treći podnosilac predstavke podnio krivične prijave u tom smislu već u oktobru 2006. godine. Jedina radnja koja je nakon toga sprovedena bila je istraga unutrašnje kontrole policije, koja je dovela do izvještaja i navodno do identifikovanja uključenih policajaca. U izvještaju se preciziralo da je istražni sudija konstatovao navode da je došlo do zlostavljanja i u tom smislu pomenuo ljekarske izvještaje iz zatvora za prvog, drugog, petog, šestog i sedmog podnosioca predstavke. U izvještaju se ne pominje uopšte treći podnosilac predstavke niti povrede koje su na njemu primijetili istražni sudija i zatvorski ljekar. Izvještaj je proslijeđen državnom tužiocu koji je, sa svoje strane, postupio samo po pritužbi na zlostavljanje koju je predao otac prvog i drugog podnosioca predstavke.

148. Sud konstatuje da vlada nije osporila postojanje povreda na trećem podnosiocu predstavke niti je dala obrazloženje o porijeklu istih, već je samo navela da one nisu bile takve težine koja je potrebna da bi se smatrale torturom ili nečovječnim ili ponižavajućim postupanjem. Jedina radnja koja je po tome preduzeta bila je izgleda istraga unutrašnje kontrole policije, koja ne može da se smatra nezavisnom, jer je radi sama policija, niti se može smatrati temeljitom jer je potpuno ignorisan treći podnosilac predstavke i njegove pritužbe i konstatovane povrede. Nije bilo ničega u spisima predmeta što bi ukazalo na to da je bila preduzeta bilo koja druga radnja da se pojasni porijeklo povreda trećeg podnosioca predstavke i da se utvrdi lice koje je odgovorno, a kamoli da se ono krivično goni.

149. S obzirom na navedeno, Sud nalazi da je dostignut prag predviđen članom 3 i smatra da je došlo do povrede materijalnog i proceduralnog dijela člana 3 Konvencije u odnosu na trećeg podnosioca predstavke.

B. Navodno nepostojanje adekvatne zdravstvene zaštite u pritvoru

150. Ovu pritužbu je predao samo šesti podnosilac predstavke.

1. Da li su iscrpljeni domaći pravni lijekovi

151. Vlada je navela da se podnosilac predstavke nije žalio predsjedniku nadležnog suda koji je bio zadužen za nadzor nad izvršenjem pritvora (v. stav 77 ove presude) i koji je podnio izvještaj u tom smislu Vrhovnom sudu i ministarstvu pravde.

152. Šesti podnosilac predstavke naveo je da nije bilo djelotvornog pravnog lijeka u tom smislu i pozvao se na presudu *Đermanović protiv Srbije* (br. 48497/06, 23. februar 2010. godine).

153. Sud je već izrazio stav da nadzor nad pritvorom koji vrši predsjednik nadležnog suda ne može da se smatra djelotvornim domaćim pravnim lijekom (v. *Bulatović protiv Crne Gore*, br. 67320/10, stavovi 107-108, 22. jul 2014. godine). Sud ne vidi razloga da u ovom predmetu odstupa od svojih nalaza. Prigovor Vlade u tom smislu mora se odbiti.

2. Zaključak

154. Vlada je navela da je šesti podnosilac predstavke imao odgovarajuću zdravstvenu njegu u svakom trenutku i podnijela njegov cjelokupan zdravstveni karton.

155. Podnosilac predstavke potvrdio je svoju pritužbu.

156. Sud podsjeća da država mora da obezbijedi da lice bude u pritvoru u uslovima koji su usaglašeni sa poštovanjem ljudskog dostojanstva, da način i metod izvršenja mjere lišenja slobode ne budu takvi da ga izlažu neprijatnostima ili teškoćama intenziteta koji prevazilazi neizbježan nivo trpljenja koji je svojstven boravku u pritvoru i da, s obzirom na praktične zahtjeve boravka u zatvoru, njegovo zdravlje i dobrobit budu adekvatno obezbijeđeni (v. *Kudla protiv Poljske* (GC), br. 30210/96, stavovi 92-94, ECHR 2000-XI; i *Popov protiv Rusije*, br. 26853/04, stav 208, 13. jul 2006. godine). U većini predmeta koji su vezani za pritvor lica koja su bila bolesna, Sud je ispitao da li podnosilac predstavke dobija adekvatnu medicinsku pomoć u zatvoru ili ne. Sud naglašava u tom smislu da čak iako član 3 ne daje pravo pritvorenom licu da bude oslobođeno "iz razloga samilosti", Sud uvijek uslov da se obezbijedi zdravlje i dobrobit pritvorenih lica tumači, između ostalog, kao obavezu države da obezbijedi pritvorenim licima potrebnu medicinsku pomoć (v. *Kudla*, citirano ranije u tekstu ove presude, stav 94; *Kalashnikov protiv Rusije*, br. 47095/99, stav 95, ECHR 2002-VI; i *Khudobin protiv Rusije*, br. 59696/00, stav 96, ECHR 2006-XII (izvodi)).

157. "Adekvatnost" medicinske pomoći i dalje je najteže utvrditi. Sud insistira naročito da vlasti moraju da obezbijede da dijagnoza i njega budu brzi i tačni (v. *Hummatov protiv Azerbejdžana*, br. 9852/03 i 13413/04, stav 115, 29. novembar 2007.) i da, kada je to potrebno zbog prirode zdravstvenog stanja, nadzor bude redovan i sistematičan i da uključuje sveobuhvatnu strategiju liječenja sa ciljem da se adekvatno tretiraju zdravstveni problemi pritvorenog lica ili da se spriječi njihovo pogoršanje (v. *Amirov protiv Rusije*, br. 51857/13, stav 85, 27. novembar 2014).

158. Sud takođe podsjeća da sama činjenica da je zdravstveno stanje podnosioca predstavke pogoršano u zatvoru nije dovoljna da se utvrdi da je došlo do povrede pozitivne obaveze države po članu 3 Konvencije. Ono što treba da se utvrdi jeste da li su relevantne domaće vlasti blagovremeno pružile svu razumno dostupnu medicinsku njegu u svjesnim nastojanjima da spriječe razvoj bolesti o kojoj je riječ (v. između ostalog, *Jashi protiv Gruzije*, br. 10799/06, stav 61, 8. januar 2013, i *Fedosejevs protiv Letonije* (dec.), br. 37546/06, stav 47, 19. novembar 2013. godine).

159. U cjelini, Sud zadržava dovoljnu fleksibilnost u definisanju potrebnih standarda zdravstvene zaštite i o njoj odlučuje od slučaja do slučaja. Ovaj standard treba da bude "kompatibilan sa ljudskim dostojanstvom" pritvorenog lica, ali treba takođe da uzme u obzir "praktične potrebe boravka u zatvoru" (v. *Amirov*, citirano ranije u tekstu ove presude, stav 86).

160. Što se tiče ovog konkretnog predmeta, Sud konstatuje da je u vrijeme hapšenja šesti podnosilac predstavke imao povišeni holesterol, za što je već imao terapiju. Ta terapija nastavljena je i redovno kontrolisana tokom čitavog perioda njegovog boravka u pritvoru kroz različite laboratorijske analize i odgovarajuću terapiju (v. stavove 48 i 50-52 u tekstu ove presude).

161. Iz medicinskog kartona dalje proističe da je između 12. septembra 2006. godine i 24. decembra 2008. godine šesti podnosilac predstavke pregledan ukupno 36 puta i to od strane različitih specijalista i da je dobio potrebne terapije (v. stavove 48-49). Tu je bilo uključeno niz laboratorijskih analiza, ultrazvučni i rendgenski pregledi i redovne kontrole krvnog pritiska. Takođe je jasno da je i mladež na koji se šesti podnosilac predstavke žalio redovno pregledan. Iako je rečeno da je jedini djelotvoran način liječenja ovog mladeža uklanjanje, jasno je navedeno da to nije bilo hitno potrebno (v. stavove 50-52 ove presude).

162. Nema dokaza u spisima predmeta da je u bilo kojoj prilici podnosiocu predstavke uskraćena bilo kakva - a kamoli nužna i hitna - medicinska pomoć i da mu je zbog toga nanesa patnja ili značajan bol, ili uopšte bilo kakav bol zapravo (v. *mutatis mutandis*, *Wenerski protiv Poljske*, br. 44369/02, stav 64, 20 januar 2009). Šesti podnosilac predstavke, sa svoje strane, nije obrazložio zašto je smatrao da je liječenje koje je dobio bilo neadekvatno ili na bilo koji način predstavljalo povredu garancija predviđenih članom 3 Konvencije.

163. U ovim okolnostima, na osnovu dokaza koje ima pred sobom i cijeneći relevantne činjenice u cjelini, Sud nalazi da je u ovom smislu pritužba šestog podnosioca predstavke očigledno neosnovana i da mora da se odbaci u skladu sa članom 35 stavovi 3 (a) i 4 Konvencije.

III. NAVODNA POVREDA ČLANA 6 KONVENCIJE

164. Šesti i sedmi podnosilac predstavke žalili su se po članu 6 i 14 Konvencije da su osuđeni na osnovu dokaza koji su dobijeni suprotno članu 3, naročito na osnovu iskaza koji je torturom iznuđen od prvog podnosioca predstavke, njegovog dnevnika koji je dobijen u nezakonitom pretresu i kasnijeg neadekvatnog prevoda dnevnika. Ova dva podnosioca predstavke takođe su se žalili da su osuđeni u prvom stepenu od strane tročlanog umjesto petočlanog vijeća sudija. Kao "onaj koji odlučuje o karakteru" koji treba dati u pravu činjenicama u bilo kom predmetu koji je pred njim (v. *Akdeniz protiv Turske*, br. 25165/94, stav 88, 31. maj 2005. godine), Sud smatra da ove pritužbe ulaze u područje djelovanja člana 6 Konvencije, čiji relevantni dio glasi:

Swako, tokom odlučivanja o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na ... raspravu pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, obrazovanim na osnovu zakona.

A. Podnesci strana

165. Vlada je navela da šesti i sedmi podnosilac predstavke nisu uložili zahtjev za ispitivanje zakonitosti pravosnažne presude Vrhovnom sudu i da nisu uložili ustavnu žalbu.

166. Oni su dalje naveli da se pretres mogao izvršiti bez svjedoka ukoliko nije bilo moguće da se obezbijedi njihovo prisustvo i ako je postojala opasnost od odlaganja te radnje, a ti su uslovi u ovom predmetu bili ispunjeni. Doduše, to nije bilo navedeno u zapisniku, ali to je bilo samo zbog toga što je zapisnik sastavljen na licu mjesta. U svakom slučaju, član 79 stav 5 Zakonika o krivičnom postupku iz 2003. godine predvidio je da pretres može da se izvrši bez svjedoka kada se sprovodi naredba o privođenju ili hapšenju lica, ukoliko postoji sumnja da to lice posjeduje oružje, a dokaz prikupljen tim putem može da se koristi u krivičnom postupku.

167. Oni su takođe naveli da član 510 Zakonika o krivičnom postupku predviđa tročlano vijeće u postupku za krivična djela organizovanog kriminala. Pošto je suđenje protiv podnosioca predstavke pokrenuto optužnicom Vrhovnog državnog tužioca - odjeljenja za borbu protiv organizovanog kriminala, tročlano vijeće sudija bilo je u skladu sa zakonom.

168. Šesti i sedmi podnosilac predstavke naveli su da je Vrhovni sud odbio zahtjev drugih podnosioca predstavke za ispitivanjem zakonitosti pravosnažne presude i da bi isto tako odbio i njihov zahtjev te vrste, da su ga oni uložili. Oni su takođe naveli da ustavna žalba nije djelotvoran domaći pravni lijek i ponovili su svoju pritužbu. Konkretno, pretres stana i drugih prostorija prvog podnosioca predstavke izvršen je bez prisustva dva svjedoka i stoga nije bio u skladu sa zakonom, što je dovelo do toga da je cijelokupan postupak bio "nepravičan".

25

B. Zaključak Suda

1. Da li su iscrpljeni domaći pravni lijekovi

a. Zahtjev za ispitivanje zakonitosti pravosnažne presude u krivičnom postupku

169. Sud podsjeća da je po članu 35 stav 1 obaveza samo da podnosilac predstavke ima normalan pristup pravnim lijekovima za koje je vjerovatno da će biti djelotvorni, adekvatni i dostupni (v. *Sofri i drugi protiv Italije* (dec.), br. 37235/97, ECHR 2003-VIII). Sud takođe smatra da zahtjev za ispitivanje zakonitosti pravosnažne presude jeste, u principu, djelotvoran domaći pravni lijek u smislu člana 35 stav 1 Konvencije (v. *Mamudovski protiv bivše jugoslovenske republike Makedonije* (dec.), br. 49619/06, 10. mart 2009).

170. Što se tiče ovog konkretnog predmeta, Sud konstatuje da šesti i sedmi podnosilac predstavke nisu uložili zahtjev za ispitivanje zakonitosti pravosnažne presude Vrhovnom sudu. Sud, međutim, konstatuje da je Vrhovni sud dobio priliku da odlučuje o zahtjevima za ispitivanje zakonitosti pravosnažne presude koje su predali prvi, drugi, treći i četvrti podnosilac predstavke, a oni su identični pritužbama koje su uložili šesti i sedmi podnosilac predstavke i Vrhovni sud je odlučio protiv njih (v. stav 42 ove presude). Pošto ne postoji ništa u spisima predmeta što bi ukazalo na to da bi Vrhovni sud odlučio na drugačiji način kada je riječ o šestom i sedmom podnosiocu predstavke, Sud smatra da bi obavezivanje ovih podnosioca predstavke da upotrijebe ovaj pravni lijek u ovim okolnostima predstavljalo pretjerani formalizam i da stoga nije morao da se iscrpi ovaj konkretni

pravni put (v. *mutatis mutandis*, *Lakićević i drugi protiv Crne Gore i Srbije*, br. 27458/06, 37205/06, 37207/06 i 33604/07, stav 51, 13. decembar 2011). Prigovor Vlade u tom smislu mora se odbiti.

b. Ustavna žalba

171. Kako je već navedeno, pitanje da li su iscrpljeni domaći pravni lijekovi obično se rješava u odnosu na datum kada je predstavka predata Sudu (v. *Baumann protiv Francuske*, citirano ranije u tekstu ove presude, stav 47). Pošto su pritužbe koje se ovdje ispituju podnesene u januaru 2010. godine a ustavna žalba može u principu da se smatra djelotvornim pravnim lijekom od 20. marta 2015. godine (v. stav 1 i 123 ove presude), Sud smatra da šesti i sedmi podnosilac predstavke nisu bili obavezni da upotrijebe ovaj pravni lijek u to vrijeme. Prigovor vlade u tom smislu mora se odbiti.

2. Zaključak

a. Navodno iznuđivanje iskaza prvog podnosioca predstavke

172. Sud podsjeća da prihvatanje iskaza dobijenog putem torture i drugog zlostavljanja kao dokaza za utvrđivanje relevantnih činjenica u krivičnom postupku dovodi do toga da je cjelokupni postupak nepravičan. Ovaj nalaz primjenjuje se bez obzira na dokaznu vrijednost iskaza i bez obzira na to da li je njegova upotreba od odlučujućeg značaja u obezbjeđivanju osuđujuće presude (v. *Gäfgen protiv Njemačke* (GC), citirano ranije u tekstu ove presude, stav 166).

173. Što se tiče ovog konkretnog predmeta, Sud konstatuje da ni šesti ni sedmi podnosilac predstavke, a zapravo ni prvi podnosilac predstavke, nisu predali nijedan dokaz da bi potkrijepili svoje navode da je prvi podnosilac predstavke bio podvrgnut torturi ili zlostavljanju. Uz to, istražni sudija nije zapazio nikakve povrede kod prvog podnosioca predstavke, za razliku od povreda koje je primijetio kod nekih drugih podnosilaca predstavke (v. stav 10 ove presude), niti su podnosioci predstavke predali bilo kakve medicinske izvještaje u tom smislu, a ni bilo koji drugi dokaz uopšte koji bi potkrijepio njihove navode (v. *a contrario*, *Örs i drugi protiv Turske* (dec.), br. 46213/99, stavovi 57-61, ECHR 2003-XI (izvodi), gdje su postojali medicinski izvještaji koji su potkrepljivali tvrdnje da je bilo zlostavljanja i "snažnu pretpostavku" da je do zlostavljanja došlo). U nedostatku dokaza da je bilo zlostavljanja, prvi podnosilac predstavke nije imao utemeljenu tvrdnju u tom smislu. Štaviše, Sud konstatuje da iskazi nisu bili jedini dokaz protiv šestog i sedmog podnosioca predstavke i da se njihova osuđujuća presuda bazirala na svim raspoloživim dokazima u postupku koji se u cjelini može smatrati pravičnim.

174. S obzirom na navedeno Sud smatra da su pritužbe šestog i sedmog podnosioca predstavke o tome da su oni osuđeni na osnovu iskaza koji je iznuđen od prvog podnosioca predstavke očigledno neosnovane i da moraju da se odbace u skladu sa članom 35 stavovi 3 (a) i 4 Konvencije.

b. Dokazi dobijeni u navodno nezakonitom pretresu

175. Iako član 6 garantuje pravo na pravično suđenje, on ne predviđa pravila za prihvatljivost dokaza kao takva, što je prvenstveno pitanje koje treba da urede domaći zakoni. Stoga nije uloga Suda da utvrdi, u principu, da li neka konkretna vrsta dokaza - na primjer, dokazi dobijeni nezakonitim sredstvima u smislu domaćeg prava - mogu biti prihvatljivi. Pitanje na koje se mora odgovoriti jeste da li postupak u cjelini, uključujući i način na koji su dobijeni dokazi jeste bio pravičan. To uključuje

ispitivanje nezakonitosti o kojoj je riječ i, kada je riječ o povredi drugog prava po Konvenciji, prirode te utvrđene povrede (v. *Stanimirović protiv Srbije*, br. 26088/06, stav 50, 18. oktobar 2011. godine i tu citirani izvori).

176. Šesti i sedmi podnosilac predstavke žalili su se da je pretres stana prvog podnosioca predstavke bio nezakonit jer nije bilo prisutnih svjedoka tokom pretresa. Stoga, dokazi dobijeni tim putem, uključujući dnevnik prvog podnosioca predstavke, jesu nezakonito dobijeni i zato ne mogu da se koriste u kasnijem krivičnom postupku.

177. Sud konstatuje da šesti i sedmi podnosilac predstavke ne tvrde da je, pošto nije bilo svjedoka, dnevnik podmetnut ili da je njime manipulisala policija, jer je pretpostavka, da je svrha postojanja svjedoka tokom pretresa, da spriječe moguću manipulaciju dokazima. Oni su se žalili umjesto toga, samo na to da nije bilo svjedoka. U tom smislu konstatuje se da su domaći sudovi razmotrili ovo pitanje i našli da je pretres bio zakonit po domaćem pravu (v. stav 31, 38 i 42 ove presude). Konkretno, po članu 79 Zakonika o krivičnom postupku, iako izuzetno, pretres bez dva svjedoka jeste dozvoljen ukoliko je nemoguće obezbijediti prisustvo svjedoka u relevantno vrijeme i ukoliko postoji opasnost od odlaganja, što je bio slučaj u ovom konkretnom pretresu (v. stav 75 ove presude). S obzirom na rane jutarnje časove kada je izvršen pretres domaći sudovi su prihvatili da je bilo nemoguće naći dva svjedoka i da je zato pretres bio zakonit.

178. Uz to, navedeni dnevnik nije bio jedini dokaz na osnovu koga su šesti i sedmi podnosilac predstavke oglašeni krivima (v. stav 33 ove presude). Osim dnevnika oni su osuđeni i na osnovu iskaza prvog podnosioca predstavke, koji su dalje potkrijepljeni izvještajem o njihovim prelascima granica, kao i zvaničnim izvještajem policije, što je potvrđeno postojanjem svih predmeta i mjesta opisanih u dnevniku (v. stav 33 ove presude).

179. S obzirom na gore navedeno i na sudsku praksu Suda po kojoj je prihvatljivost dokaza prvenstveno stvar koja se uređuje domaćim pravom, kako je i navedeno, Sud smatra da je pritužba šestog i sedmog podnosioca predstavke u ovom smislu očigledno neosnovana i da mora da se odbaci po članu 35 stavovi 3 (a) i 4 Konvencije.

c. Prevod dnevnika

180. Jasno je iz spisa predmeta da je prvi podnosilac predstavke, koji je sam napisao dnevnik, takođe i nastavnik srpskog jezika (v. stav 53 ove presude) i da je zato mogao legitimno da prevede sadržaj svog vlastitog dnevnika. S obzirom na navedeno, Sud smatra da je pritužba šestog i sedmog podnosioca predstavke u ovom smislu takođe očigledno neosnovana i da mora da se odbaci po članu 35 stavovi 3 (a) i 4 Konvencije.

d. Osuđujuća presuda izrečena od strane tročlanog vijeća

181. Sud podsjeća da, po članu 6 stav 1 Konvencije, tribunal mora uvijek da bude "obrazovan na osnovu zakona", a ta fraza pokriva ne samo pravni osnov za samo postojanje "tribunala", već i, između ostalog, sastav vijeća u svakom predmetu. U principu, povreda domaćih zakonskih odredbi koje se odnose na formiranje i nadležnost sudskih organa daje povoda da se govori o povredi člana 6 stav 1. Mora se stoga ispitati da li je u tom smislu postupano u skladu sa domaćim pravom. Međutim, kada se uzme u obzir opšti princip da je, prije svega, na samim domaćim sudovima da tumače odredbe domaćeg prava, Sud ne smije da ispituje njihovo tumačenje ukoliko

se ne radi o flagrantnoj povredi domaćeg prava (v. *mutatis mutandis*, *DMD GROUP protiv Slovačke*, br. 19334/03, §§ 58-61, 5. oktobar 2010; i tu citirani izvori).

182. Što se tiče ovog konkrentog predmeta, Sud konstatuje da se šestom i sedmom podnosiocu predstavke sudilo u postupku sa drugim optuženima, uključujući i one koji su bili optuženi za djela za koja su sankcije mogle biti i do 15 godina zatvora (v. stavove 69-71 ove presude) i za koja domaće pravo predviđa petočlano vijeće.

183. Sud, međutim, takođe konstatuje da su sami šesti i sedmi podnosilac predstavke optuženi za krivična djela za koja relevantno zakonodavstvo predviđa kaznu zatvora kraću od 15 godina i stoga, tročlano vijeće za suđenje (v. stavove 70-71 i 73 ove presude). Uz to, Vrhovni sud je sam odlučio da je, po članu 510 Zakonika o krivičnom postupku, tročlano vijeće zaduženo za suđenje s obzirom da su šesti i sedmi podnosilac predstavke optuženi po optužnici specijalnog tužioca za organizovani kriminal (v. stavove 42 i 81 ove presude).

184. S obzirom na navedeno i kada se uzme u obzir opšti princip da je, prije svega na samim domaćim sudovima da tumače odredbe domaćeg prava, Sud smatra da je tročlano vijeće koje je sudilo šestom i sedmom podnosiocu predstavke bilo sastavljeno u skladu sa zakonom. Pritužbe podnosioca predstavki u tom smislu stoga su očigledno neosnovane i kao takve se moraju odbaciti u skladu sa članom 35 stavovi 3 (a) i 4 Konvencije.

IV. DRUGE NAVODNE POVREDE KONVENCIJE

185. I na kraju, šesti i sedmi podnosilac predstavke žalili su se i na to da su bili pritvoreni bez krivične prijave od 9. septembra do 7. decembra 2006. godine, i na to da nisu mogli da ispituju prvog podnosioca predstavke u bilo kojoj fazi postupka i na to da je sudija R.I. prethodno bio uključen u postupak. Pošto nijedno od ovih pitanja nije pokrenuto pred domaćim sudovima, slijedi da ove pritužbe moraju da se odbace po članu 35 stavovi 1 i 4 Konvencije jer nisu iscrpljeni domaći pravni lijekovi.

V. PRIMJENA ČLANA 41 KONVENCIJE

186. Član 41 Konvencije glasi:

"Kada Sud utvrdi povredu Konvencije ili protokola uz nju, a unutrašnje pravo Visoke strane ugovornice u pitanju omogućava samo djelimičnu odštetu, Sud će, ako je to potrebno, pružiti pravično zadovoljenje oštećenoj strani."

A. Naknada štete

187. Treći podnosilac predstavke tražio je 3.000 eura na ime naknade nematerijalne štete.

188. Vlada je osporila taj zahtjev.

189. Sud prihvata da je treći podnosilac predstavke pretrpio nematerijalnu štetu zbog povrede člana 3 koja ne može dovoljno da se nadoknadi samim utvrđivanjem povrede. Praveći procjenu na osnovu pravičnosti Sud dosuđuje trećem podnosiocu predstavke cjelokupan iznos koji je tražio.

B. Troškovi i izdaci

190. Treći podnosilac predstavke takođe je tražio 11.000 eura na ime troškova i izdataka pretrpljenih u domaćem postupku. On je predao priznanice svoja dva pravna zastupnika na kojima se vidi da su oni naplatili toliko u ukupnom iznosu.

191. Vlada je osporila ovaj zahtjev.

192. Prema sudskoj praksi Suda, podnosilac predstavke ima pravo na nadoknadu troškova i izdataka samo u mjeri u kojoj se pokaže da su oni zaista pretrpljeni i da su bili neophodni, te da su bili razumni kada je riječ o iznosu (v. npr. *Iatridis protiv Grčke* (pravična naknada) (GC), br. 31107/96, stav 54, ECHR 2000-XI). Kada je razmotrio sve informacije u svom posjedu i uzeo u obzir gore navedene kriterijume, Sud je našao razumnim da dosudi trećem podnosiocu predstavke sumu od 3.500 EUR na ime troškova i izdataka pretrpljenih u domaćem postupku.

C. Zatezna kamata

193. Sud smatra da je prikladno da se zatezna kamata bazira na najnižoj kamatnoj stopi Evropske centralne banke, uz dodatak od tri procentna poena.

IZ NAVEDENIH RAZLOGA, SUD, JEDNOGLASNO

1. *Odlučuje* da spoji predstavke;
- 29

2. *proglašava* pritužbu trećeg podnosioca predstavke u odnosu na zlostavljanje prihvatljivom, a ostatak predstavke neprihvatljivim;
3. *Nalazi* da je došlo do povrede i materijalnog i procesnog aspekta člana 3 Konvencije u odnosu na trećeg podnosioca predstavke;
4. *Nalazi*
 - (a) da tužena država ima da plati trećem podnosiocu predstavki, u roku od tri mjeseca od datuma kada ova presuda postane pravosnažna u skladu sa članom 44 stav 2 Konvencije, sljedeće iznose:
 - (i) 3.000 eura (tri hiljada eura) i sav porez koji se na to obračunava, na ime naknade nematerijalne štete;
 - (ii) iznos od 3.500 (tri hiljade i pet stotina eura), i sav porez koji se na to obračunava, trećem podnosiocu predstavke, na ime troškova i izdataka;
 - (b) da se od isteka navedenog tromjesečnog roka do isplate iznosa obračunava obična kamata na gore navedene iznose po stopi koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Evropske centralne banke tokom zateznog perioda uz dodatak od tri procentna poena;
5. *odbija* ostatak zahtjeva trećeg podnosioca predstavke za pravičnom naknadom.

Presuda je sačinjena na engleskom jeziku i dostavljena u pisanoj formi 24. novembra 2015. godine po pravilu 77 stavovi 2 i 3 Poslovnika Suda.

Stanley Naismith
Sekretar

Işıl Karakaş
Predsjednik